

WAT NA

HET SECUNDAIR ONDERWIJS

p. 8
Eerste hulp bij keuzestress

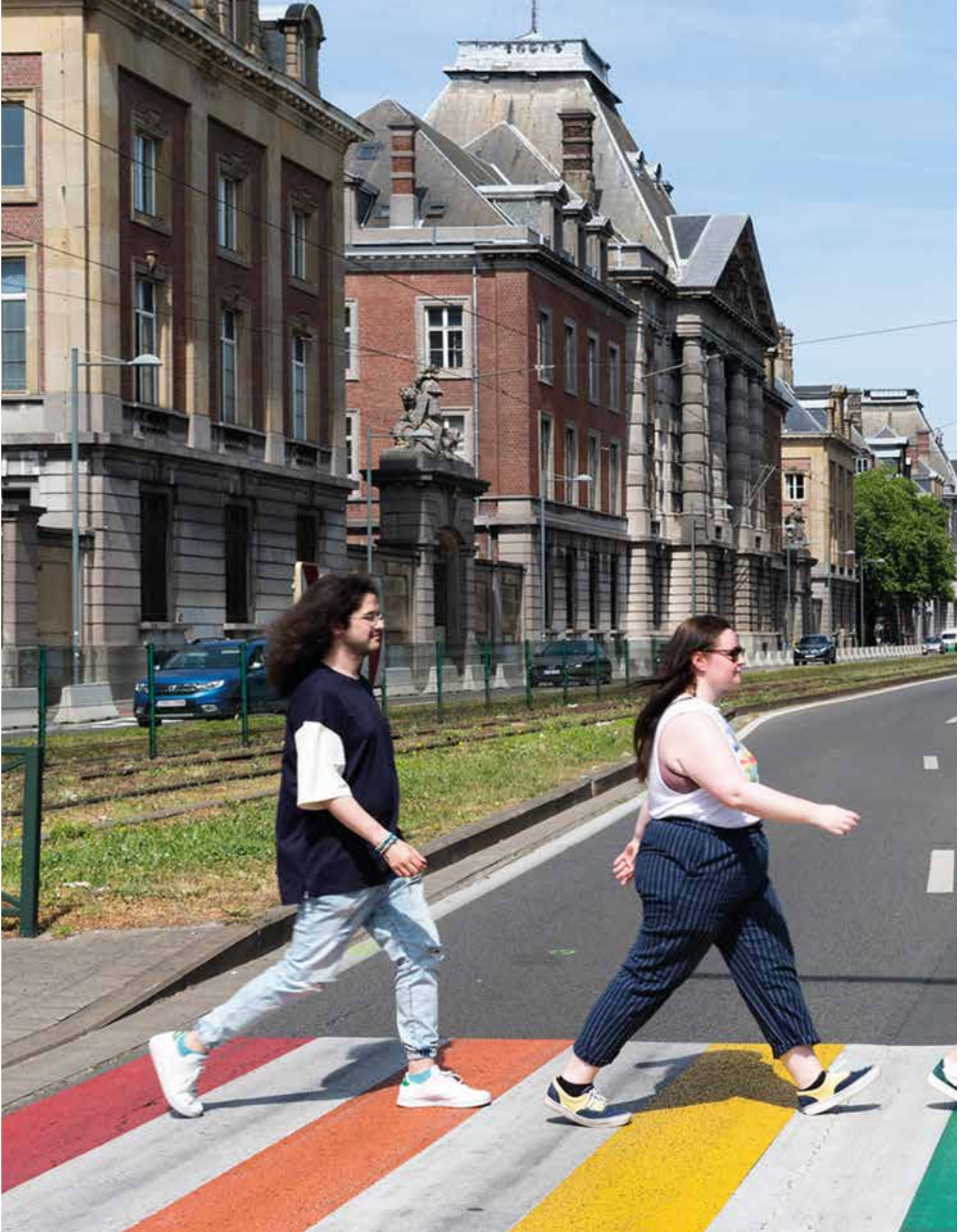
p. 29
Start... toetsen?

p. 52
Erasmus en zo

p. 54
Leren in de praktijk

p. 62
Op naar je eerste job

“

Volgend jaar verder studeren of beginnen werken? Twijfel je nog? Dan ben je niet alleen. Zo'n 65% van je leeftijdsgenoten heeft geen idee welke richting ze uit willen na het secundair. We helpen je op weg bij het maken van een doordachte keuze.”

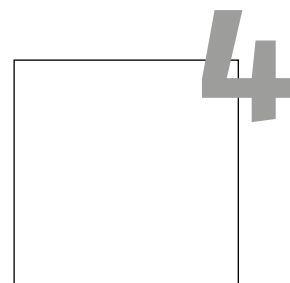
INHOUD

6

Kiezen, hoe doe je dat?

Hoe maak je een doordachte studie- of beroepskeuze? Ontdek tips, organisaties, tools en evenementen die je bij je keuze kunnen helpen.

Alle mogelijkheden

Een schematisch overzicht van alle opties na het secundair onderwijs.

22

Naar het hoger onderwijs

Vind je weg in de vele mogelijkheden om verder te studeren in het Vlaamse hoger onderwijs. Lees over de mogelijke opleidingen en hoe je eraan begint. Ontdek hoeveel het kost om te studeren en welke hulp je kan krijgen.

44

Mogelijkheden buiten het Vlaamse hoger onderwijs

Een loopbaan bij de politie, brandweer, Defensie of in de luchtvaart? Zelfstandige worden? Verder studeren in het secundair onderwijs? Een korte avondopleiding volgen? Of wil je naar het buitenland voor een opleiding? Vind de info die je nodig hebt.

60

Naar de arbeidsmarkt

Wil je na het secundair onderwijs aan het werk? Vind meer info over beroepssectoren, diensten en organisaties die je op weg kunnen helpen.

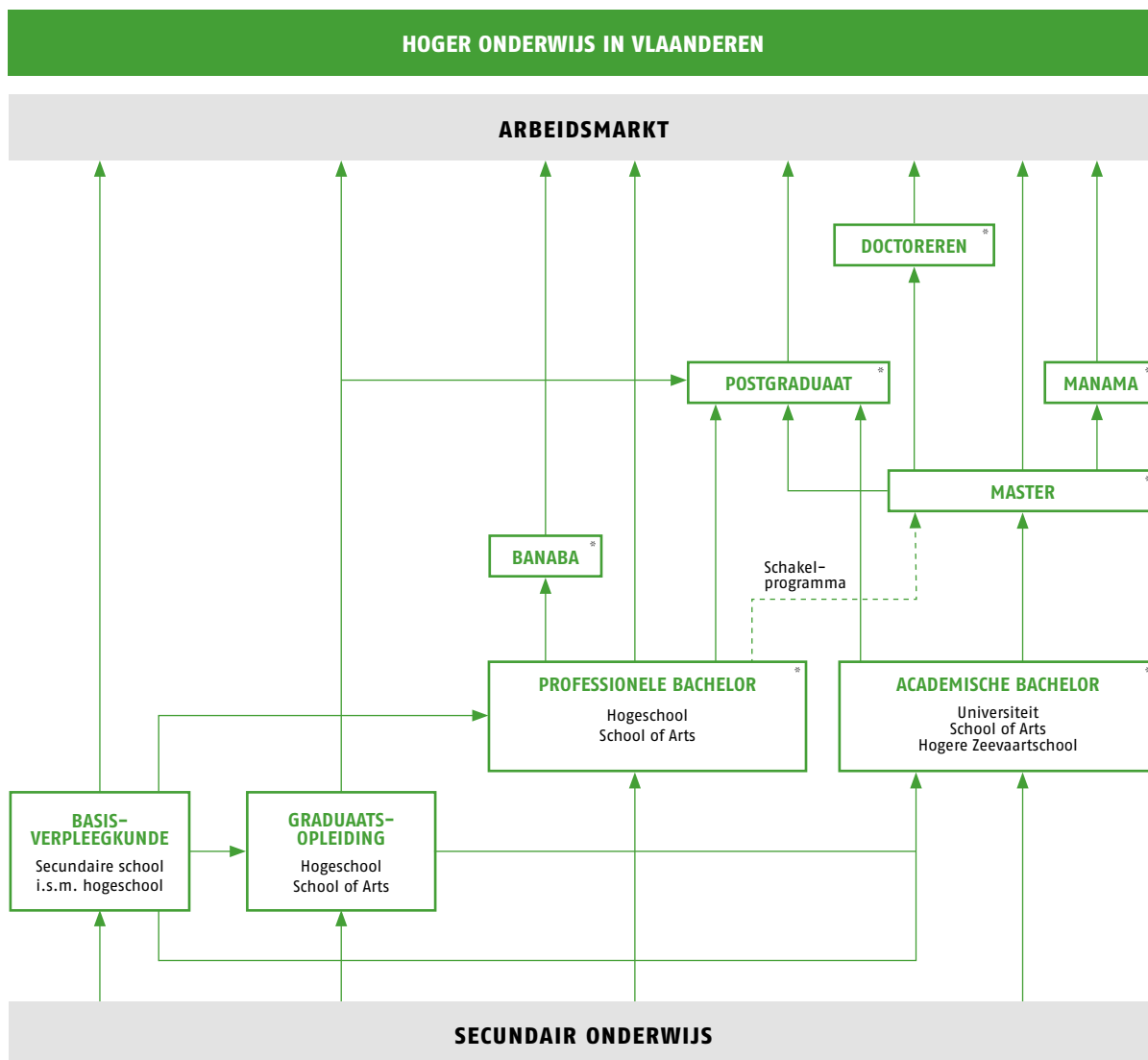
Back cover

SID-in

Alle praktische info over de Studie-informatiedagen.

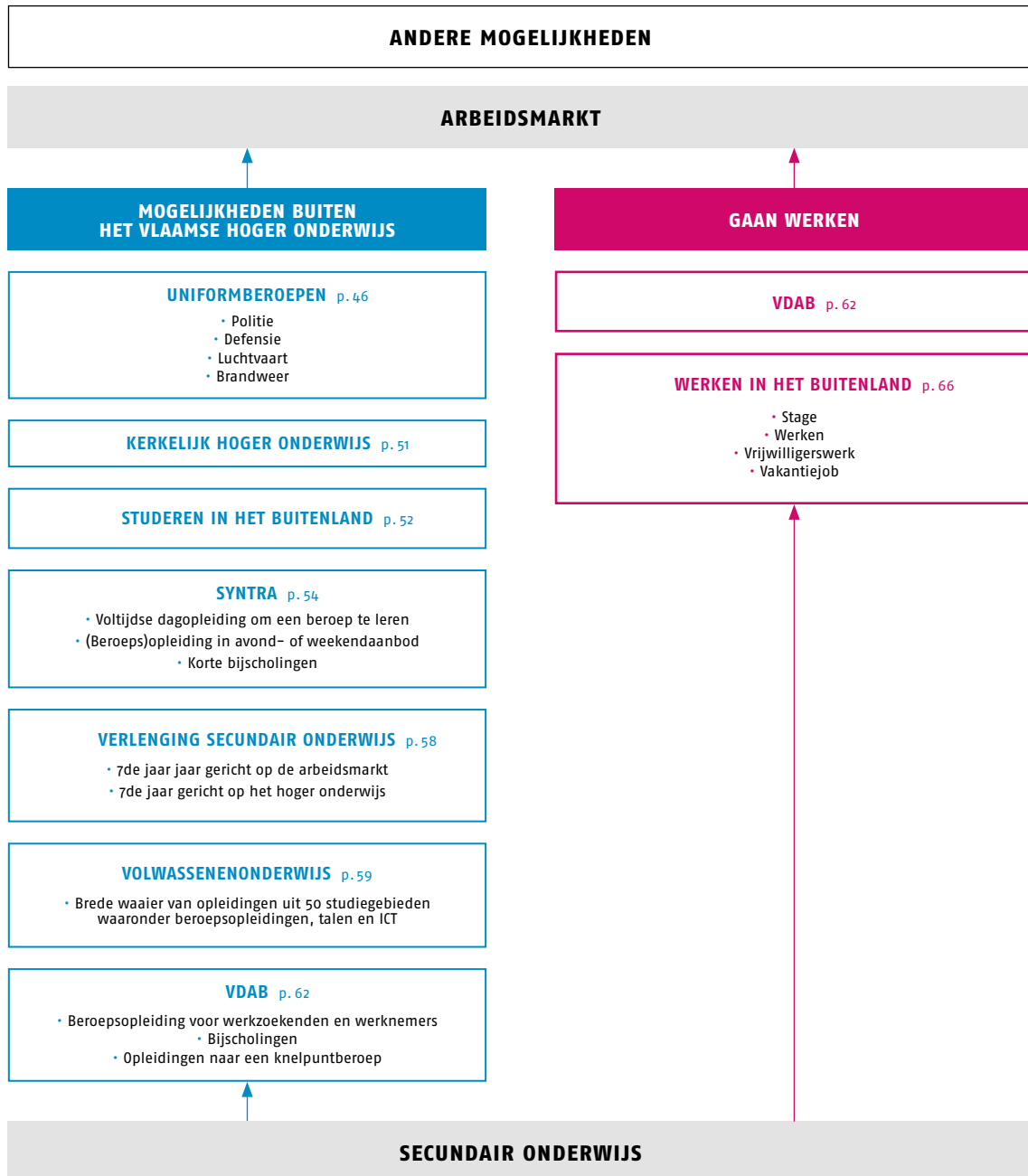
Mogelijkheden na het secundair onderwijs

Het is zover: je mag kiezen wat je gaat doen na het secundair onderwijs. Deze schema's tonen je alle mogelijke wegen. Ga je via het **hogere onderwijs** naar de arbeidsmarkt? Kies je voor **andere mogelijkheden buiten het Vlaamse hogere onderwijs**? Of ga je meteen **werken**? De kleuren helpen je doorheen het hele magazine op weg.

* De onderwijsinstelling kan bepaalde voorwaarden koppelen aan de toelating tot een opleiding.

Meer uitleg over de opleidingen binnen het hogere onderwijs in Vlaanderen vind je op p. 24. Tijdens je opleiding heb je vaak de mogelijkheid een deel van je studie in het buitenland te volgen. Meer info? Zie p. 52.

VERKENNEN KIEZEN BESLISSEN

**Hoe maak je een doordachte
studie- of beroepskeuze?
Ontdek tips, online vragenlijsten,
organisaties, tools en evenementen
die je bij je keuze
kunnen helpen.**

8

Kiezen, hoe doe je dat?

12

SID-in & checklist

16

Columbus

17

Onderwijskiezer helpt je kiezen

18

Neutrale info? Naar het CLB

19

Leerwinkels

Kiezen, hoe doe je dat?

Beslissen wat je na het secundair onderwijs wil doen, is voor de meesten een hele uitdaging. Er zijn veel opties. Neem de tijd om voor jezelf uit te maken wat je graag doet en waar je goed in bent. Verken het aanbod en praat erover. Verander gerust eens van gedachte. Merk je dat je twijfelt? Geen paniek: het keuzeproces is voor iedereen anders. Er is geen vaste volgorde van stappen die je moet zetten. Je mag ook op je stappen terugkeren. Zo kom je tot een keuze waar je achter kan staan.

Wie ben je? Wat kan je? Wat wil je?

Ken jezelf

Alles begint bij weten wie je zelf bent: wat doe je graag, waar word je blij van? Maak een lijstje van je sterke en minder sterke kanten. Wat past bij je? Wat boeit je, wat interesseert je? Werk je liever alleen of in team? Binnen of buiten? Wat kan je, of wat wil je beter kunnen? Wat heb je nodig? Wees eerlijk met jezelf.

TIP Een studentenjob of vrijwilligerswerk kan je veel leren over jezelf en wat je al dan niet leuk vindt. Door een paar dagen mee te lopen in een job die je ziet zitten, krijg je een idee van wat het werk inhoudt. Je merkt tegelijkertijd of je last hebt van zaken als faalangst, uitstelgedrag of perfectionisme.

Praat erover, trek het open

Neem de tijd voor een gesprek over je toekomst met je vrienden, ouders, leerkracht of het CLB. Zij kennen je goed, je

kan je ideeën met hen aftoetsen en krijgt een ruimer beeld van wat mogelijk is. Ga je voor een knelpuntberoep waardoor je kans op werk verzekerd is, of volg je je hart? Wat is voor jou belangrijk?

TIP Je kan een lijst opstellen van zaken die je graag wil doen om daarna naar een korter lijstje te gaan van de richtingen die je ziet zitten. Bekijk ook vacatures voor de job(s) waar je aan denkt. Passen de vaardigheden die ze vragen bij jou?

Verken het aanbod

Concreter kijken

Eens je weet welke richting je uit wil, kan je nagaan welke hogeronderwijsinstellingen hier een opleiding voor aanbieden. In Vlaanderen is er een ruime keuze aan opleidingen. Informeer je: ga naar de SID-ins, naar opendeur- en openlesdagen, kijk cursussen in. Praat met (oud-)studenten uit die richting, opleidingsexperten en/of studieadviseurs van de onderwijsinstelling.

Wil je meteen gaan werken? Voor een baas? Of als zelfstandige (zie p. 56)? Op de website van de VDAB ontdek je welke taken bij welke beroepen horen. Voor neutrale info over alle mogelijkheden kan je terecht bij het CLB of op onderwijskiezer.be.

Praktisch of theoretisch? Ver of dichterbij?

Ga je studeren, dan overweeg je best deze zaken. Wil je meer praktische vakken en een goede studiebegeleiding? Verkies je eerder algemene en theoretische vakken die je vooral zelf onder de knie krijgt? Weeg de pro's en contra's af, ook praktisch. Wil je dicht bij huis studeren? Of wil je verder weg en op kot gaan? Of zelfs nog iets verder, naar het buitenland (zie p. 52)?

Meer weten over werk?

Er komen altijd nieuwe beroepen bij. En andere verdwijnen. Kies voor de arbeidsmarkt van morgen, niet voor die

van vandaag. Op de website van VDAB ontdek je alles over de arbeidsmarkt. Bedrijven en organisaties zijn georganiseerd in sectoren. Vind een overzicht van beroepen en sectoren op onderwijskiezer.be.

Beslis

Hier ga ik voor

Hak de knoop door en beslis. Stel jezelf een doel en ga ervoor. Als je na enkele weken of maanden merkt dat het niet je ding is, wacht dan geen volledig jaar af, maar praat erover. Weet ook: uiteraard zijn er vakken die je minder goed liggen en die nu eenmaal bij de opleiding of job horen.

TIP Ga je studeren? Bekijk de inschrijvingsvoorwaarden en schrijf je in. Ga je werken? VDAB wijst je de weg naar vacatures. Je krijgt ook tips om goed te solliciteren.

Voor alles een oplossing

Maak je je zorgen over je budget? Misschien heb je recht op een studietoelage? Check p. 40. Heb je gezondheidsklachten zoals vermoeidheidssyndroom of ben je kleurenblind? Zie p. 34.

“

Praat met vrienden, ouders, studieadviseurs, het CLB of mensen van de richting waar je aan denkt.”

MET DEZE VRAGEN KAN JE AAN DE SLAG

- In welke vakken ben ik goed?
Welke vakken doe ik graag?
- Studeer ik graag? Hoe studeer ik het liefst?
Hoe leer ik het makkelijkst iets bij?
- Welke activiteiten maken me blij? Waar krijg ik energie van? Wat kan ik elke dag wel doen?
  - Wat zijn mijn talenten?
- Wat vind ik belangrijk? Zorgen voor mensen, iets nieuws creëren, geld, veel vrije tijd ...
  - Ben ik een leider of volg ik liever?
  - Werk ik graag samen of liever alleen?
- Ben ik graag buiten bezig of liever binnen?
  - Werk ik graag met mijn handen of liever met mijn hoofd? Of beide?

NUTTIGE LINKS

clbchat.be	Het CLB geeft je neutrale info via de chat.
vrijwilligerswerk.be	Zet je in als vrijwilliger.
gostrange.be	Als vrijwilliger studeren en werken in het buitenland.
vdab.be	Wil je werken? Denk aan VDAB. p. 62.
vdab.be/studentenjob	Proeven van een job? p. 62.
vdab.be/internationaal	Werken in het buitenland? p. 66.
euroguidance-vlaanderen.be	Studeren in het buitenland? p. 52.
sidin.be	Bezoek de Studie-informatiedagen. p. 12.

ONLINE VRAGENLIJSTEN HELPEN JE KIEZEN

columbus.onderwijskiezer.be
onderwijskiezer.be

onderwijskiezer.be/iprefer
onderwijskiezer.be/istudy
vdab.be/welke-job-past-bij-me

Ontdek wie je bent, wat je kan en wat je wil.

Welke opleiding past bij jouw favoriete schoolvakken of interesses?

Wat zijn jouw interesses? Wat doe je graag?

Hoe goed kan je studeren?

Welke job is geknipt voor jou?

Kom langs op de SID-in

De Studie-informatiedagen zijn er voor jou

Weet je niet wat je wil doen na het secundair? Of ben je op zoek naar meer info om een knoop te kunnen doorhakken? Op de SID-ins vind je alle hogescholen en universiteiten op één plaats. Het CLB is aanwezig en geeft je antwoord op al je vragen: neutraal, objectief en onbevooroordeeld.

Wat kan je doen tijdens de SID-in?

Praat met leraren, studenten en studieadviseurs van hogescholen, universiteiten en andere instellingen. Kom meer te weten over leren & werken bij politie, Defensie en brandweer en in de luchtvaart. Ontmoet lectoren en maak de drempel naar de universiteit of hogeschool kleiner. Ontdek wat te doen als je wil gaan werken, bij de stand van de VDAB. Verzamel info over de opleidingen en jobsectoren die je interesseren. Stel 1001 vragen over je studie- of beroepskeuze aan het CLB. Word wijzer over werken of studeren in het buitenland.

Waar en wanneer?

Welke scholen en instellingen waar en wanneer aanwezig zijn, kan je controleren op sidin.be. Je vindt er ook hoe je de beurs kan bezoeken met een functiebeperking.

Bereid je voor ...

Om zoveel mogelijk uit je SID-in bezoek te halen, denk je vooraf best na over welke standen je zeker wil bezoeken. Pik enkele vragen uit de checklist waar je een antwoord op wil krijgen. Neem je lijstje met vragen mee en leg ze voor aan de informanten.

VRAGEN OVER JE STUDIEKEUZE

Vragen over de toelatingsvoorwaarden

- Wat zijn de toelatingsvoorwaarden (diplomavorwaarde, taalvoorwaarde ...)?
- Is er een toelatingsproef of ingangsexamen? Wat houdt het in? Is het verplicht? Wanneer gaat het door? Hoe kan ik me voorbereiden?
- Moet ik deelnemen aan een starttoets? Wat houdt dat in? Waar gaat het door en wanneer? Hoe kan ik me voorbereiden?
- Wordt er slechts een beperkt aantal studenten toegelaten voor de opleiding?

Vragen over de opleiding

- Moet ik een bepaalde voorkennis hebben? Kan ik die toetsen en/of voorbereiden?
- Is de opleiding eerder theoretisch, praktisch of een combinatie?
- Hoe lang duurt de opleiding als ik voltijds les volg?
- Als ik de opleiding liever deeltijds wil volgen: welke mogelijkheden heb ik?
- Wat zijn de mogelijke onderwijsvormen (dag-, avond-, afstandsonderwijs of combinatie)?
- Wordt er een vast lespakket aangeboden?
- Zijn er keuzevakken of aparte afstudeerrichtingen? Zo ja, vanaf wanneer in het traject?
- Welke opleidingsonderdelen (= vakken) krijg ik en wat houden ze in?
- Zijn er stageperiodes? Vanaf wanneer en hoeveel?
- Neemt de opleiding deel aan internationale uitwisselingsprogramma's?

Vragen over de school of campus

- Wat is uniek en aantrekkelijk aan deze onderwijsinstelling?
- Wanneer zijn er info- en opendeurdagen?
- Kan ik ook lessen bijwonen? Zijn er openlesdagen?
- Hoe zit het met de bereikbaarheid van de campus(sen)?
- Welke sociale voorzieningen zijn er?
- Kan ik op kot?
- Welke mogelijkheden zijn er voor studenten met een bijzonder statuut (werkstudenten, topsporters ...)?
- Welke mogelijkheden zijn er voor studenten met functiebeperkingen?
- Welke vormen van (studie)begeleiding zijn er mogelijk?
- Hoe werkt het examensysteem?
- Hoe ziet het academiejaar eruit?
- Hoe verlopen de contacten met professoren, docenten en assistenten?
- Hoe hoog zijn de studiekosten?
- Wat is de inschrijvingsperiode en hoe moet je inschrijven?

Vragen over de toekomst

- Welke vervolgopleidingen zijn er mogelijk na deze studies?
- In welke sectoren en beroepen kan ik later terecht?
- Wat is het perspectief op tewerkstelling?

VRAGEN OVER JE BEROEPSKEUZE

Vragen over sectoren

- Wat moet ik kunnen of kennen om aan de slag te gaan in deze sector?
- Kan ik nog verder studeren (en stage lopen) om te specialiseren? Indien ja, welke studies zijn dan aangeraden?
- Welke ontwikkelingsmogelijkheden zijn er in de sector?
- Welke ondersteuning is er als ik een eigen zaak wil opstarten?
- Kan ik ook in het buitenland aan de slag?

Vragen over beroepen

- Welk(e) beroep(en) kan ik in de sector uitoefenen met mijn vaardigheden?
- Zijn er 'knelpuntberoepen' (= tekort aan kandidaten) binnen de sector?
- Zijn er veel openstaande vacatures voor dit beroep? Waar zijn ze te vinden?
- Wat typeert dit beroep?
- Hoe ziet een gemiddelde werkdag eruit? Is er avond- of weekendwerk?
- Wordt er in ploegen gewerkt?
- Hoe vind ik jobs binnen dit beroep?
- Hoe solliciteer ik best?
- Welke tips heb je voor de sollicitatiebrief en het sollicitatiegesprek?
- Wat is het startloon? Zijn er extra voordelen (premies, maaltijdcheques ...)?
- Is er opleiding op de werkvloer mogelijk?
- Welke doorgroeimogelijkheden zijn er?

Anton veranderde van gedachte

In het middelbaar studeerde ik Techniek-Wetenschappen. Vooral informatica, chemie en wiskunde interesseerden me. Ik ben toen begonnen aan een masteropleiding Chemie, maar dat bleek niets voor mij te zijn. De bacheloropleiding Toepaste Informatica bleek een betere match en daarom ben ik afgestudeerd als Software Engineer. Via de stage in mijn opleiding kreeg ik mijn eerste job aangeboden: (react) developer.

Programmeren is mijn hoofdtaak. Het merendeel van mijn tijd spendeer ik aan het schrijven van code, los ik bugs op en denk ik na over technische oplossingen. Het voordeel van werken binnen een agency? Je komt met verschillende technologieën en klanten in heel uiteenlopende sectoren in aanraking. Elke dag leer je bij, elke dag zijn er nieuwe uitdagingen. Dat maakt mijn job boeiend en uitdagend.

Advies van Anton

Blijf bijleren en doe wat je graag doet. Wees niet bang om te veranderen als je voelt dat iets toch niet helemaal is wat je ervan verwacht had.

Anton · 26 jaar
react developer

Blijf bijleren en doe wat je graag doet.”

Columbus: keuzebekwaam naar het hoger onderwijs

“Ga jij verder studeren? En... welke studie ga je dan doen?” Dit zijn wellicht de twee meest gestelde vragen als je in het (voor)laatste jaar van het secundair onderwijs zit. Want: wat is er mogelijk, waar ben je goed in, welke studies passen bij jou? Soms is het moeilijk een zicht te krijgen op alle factoren.

Columbus is de online exploratietool die je helpt jouw weg te vinden. Aan de hand van vragen krijg je de ruimte en de tijd om je horizon te verruimen en stap voor stap te ontdekken wat bij jou past en waar jij je goed bij voelt. Een route waarop je ontdekt waar het bij een toekomstkeuze écht om draait: zoeken wie je bent, wat je drijft, wat je kan en wat je nog wil kunnen. Hoe beter jij jezelf en de wereld verkent, hoe beter je keuzes kan maken die helemaal bij je passen.

Jouw persoonlijke Columbusroute ontdekken? Je kan zowel klassikaal als alleen aan de slag met Columbus. Na het invullen van de verschillende zelftests, krijg je individuele feedback. Columbus houdt je op die manier een spiegel voor waarin jij jouw interesses, capaciteiten en waarden zélf ontdekt. De feedback die je ontvangt, vormt de aanzet om samen met jouw leraren of andere begeleiders verdere stappen te zetten in je studiekeuzeprocess. Je kan de feedback ook online delen met je studiekeuzebegeleiders, als jij dat zelf wil.

Benieuwd naar jouw route?

 columbus.onderwijskiezer.be

“

Columbus zoekt voorbij de grenzen van wat je kent, naar wie je bent, wat je kan en wat je drijft.”

ONDERWIJSKIEZER.BE HELPT JE VERKENNEN EN KNOPEN DOORHAKKEN

Wil je begrijpelijke en neutrale info over de opleidingen of beroepen die je interesseren? Kijk dan zeker eens op onderwijskiezer.be.

Je vindt er:

- Cijfers over slaagkansen. Hoe doen studenten uit het aso, tso, kso en bso het in het 1ste jaar van hun opleiding hoger onderwijs?
- Cijfers en feiten over opleidingen en de kansen op de arbeidsmarkt.
- Info over opleidingen buiten het hoger onderwijs en uniformberoepen (Defensie, politie, brandweer, luchtvaart).
- De beroepen en de mogelijke opleidingen die ernaar kunnen leiden.

Onderwijskiezer helpt je kiezen. Wie ben ik? Wat wil ik? Wat kies ik? Op onderwijskiezer.be vind je verschillende tools en info om je hierbij te helpen.

- **Columbus**: ontdek wie je bent, wat je kan en wil op studievlak.
- **I-Prefer**: check welke opleidingen bij je interesses passen. Zoek via je favoriete schoolvakken uit het middelbaar of via studiegebied.
- **I-Study**: neem je motivatie, inzet, studievaardigheid en studiehouding eens onder de loep.
- **Explorer**: verken via trefwoorden mogelijke opleidingen in het hoger onderwijs.

Geraak je er niet uit? Dan kan het keuzerooster je helpen om knopen door te hakken.

onderwijskiezer.be helpt je op weg in het hoger onderwijs. Je vindt er info in alfabetische volgorde en aan de hand van de structuur van het hoger onderwijs.

Ga je liever op verkenning via je favoriete vakken in het secundair onderwijs of vanuit je eigen belangstelling? Ook dat kan.

Op onderwijskiezer.be kan je op zoek naar een beroep dat bij je past vanuit je belangstellingsdomeinen in het secundair of het hoger onderwijs. Via een alfabetische beroepenlijst kan je beroepenfiches raadplegen. Die beroepenfiche geeft je per beroep:

- Een algemene beschrijving van het beroep.
- De opleidingen die kunnen leiden naar dit beroep.
- Info over de arbeidsmarkt en de beroepssector waarmee het beroep gelinkt is.
- Links naar extra info.

Check de extra's:

- Verken beroepen via beroepenfilms.
- Leer meer over het lerarenberoep, uniformberoepen, beroepen in de zorgsector en knelpuntberoepen.

 onderwijskiezer.be

 onderwijskiezer.be/explorer

 onderwijskiezer.be/beroepen

Wat kan het CLB voor je doen?

Zolang je secundair onderwijs volgt, kan je met heel wat vragen bij het Centrum voor Leerlingenbegeleiding terecht. De CLB-medewerkers staan klaar om je te helpen. Hun begeleiding is gratis. Bovendien is het CLB onafhankelijk van scholen, universiteiten of hogescholen. CLB-medewerkers zullen neutrale informatie geven over je mogelijkheden na het secundair onderwijs.

Stap gerust naar het CLB met dit soort vragen:

- Waar kan ik een bepaalde opleiding volgen?
- Past die opleiding of dat beroep wel bij mij?
- Kan ik die opleiding wel aan?

Wist je dat?

Bij het CLB werken pedagogen, psychologen, maatschappelijk werkers, artsen en verpleegkundigen. Je kan in vertrouwen met hen praten: zij hebben beroepsgeheim. Misschien verwijzen ze je door naar andere hulpverleners. Dat bespreken ze altijd eerst met jou.

Bel, mail of chat

Vind de contactgegevens van jouw CLB op onderwijskiezer.be.

- Je kan gratis en anoniem chatten met je CLB. Ook ouders zijn welkom bij clbchat.be.
- Stel je vraag via de vraagmodule op onderwijskiezer.be.
- Bezoek de CLB-stand op de SID-in. Je kan er vragen stellen over opleidingen en beroepen. Ook als je nog twijfels hebt, kan je bij het CLB terecht.

 clb.be

“

Onder het motto ‘een leven lang leren’ helpen de coaches van de Leerwinkel jongeren en volwassenen hun weg te vinden.”

>>>

Leren!

daar ga ik voor!

EEN LEVEN LANG LEREN

Van 15 tot 99 jaar

Welkom in de Leerwinkel

Bij de Leerwinkel vind je gratis info en coaching bij het kiezen van een opleiding, vorming of onderwijs. Zowel voor diplomagerichte opleidingen als voor opleidingen die je versterken, iets bijleren of je leven een nieuwe wending geven. Onder het motto 'een leven lang leren' helpen de coaches van de Leerwinkel jongeren en volwassenen hun weg te vinden. Jij bepaalt de vragen en kiest je leertraject. De coach houdt rekening met jouw persoonlijke voorkeuren en noden, denkt met je mee en biedt juiste en neutrale informatie over opleidingen.

Hiervoor kan je terecht in een Leerwinkel:

- Met vragen over je studie- of beroepskeuze.
- Begeleiding en oriëntatie, individueel of in groep.
- Doorverwijzing naar de opleidingsinstellingen in jouw regio.
- Info over gelijkgeschakeling van je buitenlands diploma.

Vind een Leerwinkel in je buurt

 onderwijs.vlaanderen.be/leerwinkels

Xander wil liever werken dan studeren

Dilemma

Alles was in orde: ik had mijn diploma Economie-Wiskunde op zak, mijn leerkrachten stonden achter mij, mijn ouders regelden een kot voor mij. Dus ik deed wat er van mij verwacht werd en begon aan de opleiding Bedrijfswetenschappen.

Een half jaar later stond ik voor een dilemma. Ik kon wel studeren, maar het voelde niet juist. Sinds mijn 16de heb ik 'leren werken' in de horeca, en ik voelde dat studeren veel minder interessant voor mij was dan gaan werken. Ervaringen opdoen, mensen leren kennen, contacten leggen die je in de toekomst nog kan gebruiken... dat is wat ik wil.

Op de werkvloer

Ik stapte in het familiebedrijf, als verhuizer. Ik stapte op de werkvloer en leerde alles over planning en problemen aanpakken. Ook op zaterdag. Elke verhuistocht is anders. Je stoot op onaangename verrassingen die je zelf moet oplossen. Je kan wel een belletje doen naar 'het bureau', maar vanop afstand kunnen ze je vaak niet helpen. En net dat maakt het een fijne job. Zeker nu ik ook administratief werk kan doen, en in de praktijk zie gebeuren wat ik op school leerde.

Er komen dagelijks leveranciers en klanten over de vloer. Dat contact vind ik het leukste aan de job, net zoals toen ik jobstudent was.

Samenwerken met mijn vader en grootvader is ook een groot voordeel. De band met mijn opa is sterker geworden. Ook tussen de andere collega's hangt er een goede sfeer. We hebben plezier op de werkvloer en ernaast. Ze hebben me met open armen ontvangen en zien me niet als 'de zoon van'. Dat is heel fijn. Nog een plus: je kan via het bedrijf je rijbewijs C behalen. Waarom zou je het niet doen, dan?

Advies van Xander

Het niveauverschil tussen het secundair en het hoger onderwijs is groot. Doe je best, maar kijk niet te veel naar anderen. Vraag je af: wat wil ik met mijn leven? Zet stappen in die richting. Ga eens op bezoek bij bedrijven. Misschien ontdek je een beroep dat je heel leuk vindt.

Ervaringen opdoen, mensen leren kennen, contacten leggen die je in de toekomst nog kan gebruiken... Dat is wat ik wil."

Xander • 19 jaar
Verhuizer

Tim kiest voor kwaliteit

Zelf kwaliteit maken

Ik wist al vroeg welke richting ik uit wilde. Grafische vormgeving was mijn ding. Tijdens mijn stages merkte ik dat ik het fijn vond om kwalitatieve producten te maken. Ik vind het belangrijk om trots te kunnen zijn op wat ik heb gemaakt. Dat kan in mijn job.

Eeuwige liefde

Nadat ik afstudeerde, ging ik aan de slag in het bedrijf waar ik stage had gelopen. Dankzij die stages leerde ik hoe het er op de werkvloer aan toe gaat. Helemaal anders dan op de schoolbanken. En toch ook gelijkaardig: we waren een hechte groep op school, en ook in mijn werk vond ik een team waarin ik me goed voel. De menselijke, joviale sfeer maakt dat je voelt dat je welkom bent. We krijgen ook kansen om interne opleidingen te volgen en bij te leren. Ik ben er graag.

Het is fijn om de machine onder controle te hebben als drukker. Dat ik de kans kreeg dat op de vloer te leren, maakt het voor mij nog beter. Het vaste loon dat erbij hoort en dat ik er mijn plan kan trekken, houden de liefde groot.

Advies van Tim

Als je net vertrekt uit het secundair onderwijs, denk je misschien dat je voor het grote geld moet kiezen. Maar: plezier en voldoening vinden in je werk is veel belangrijker. Weet je hoe je dat kan vinden? Doe dan je best, wees niet te laks en grijp de kans om bij te leren. Dan kom je er wel.

Tim · 28 jaar
drukker

We krijgen kansen om interne opleidingen te volgen en bij te leren.”

NAAR HET HOGER ONDERWIJS

Vind je weg in de vele mogelijkheden om verder te studeren in het Vlaamse hoger onderwijs. Lees over de mogelijke opleidingen, hoe ze van elkaar verschillen en hoe je eraan begint. Ontdek hoeveel het kost om te studeren en welke hulp je kan krijgen.

24

Een graduaats-, bachelor- of masteropleiding?

29

Starttoetsen, toelatingsproeven en toelatingsexamens

30

Leerkrediet

32

Studievoortgangsbewaking

34

Hoger onderwijs voor iedereen

36

Wel studeren, maar niet voltijds

39

Lerarenopleiding

40

Studiekosten en -toelagen

42

Wat kan je waar studeren?

Graduaats-, bachelor- of masteropleiding?

In het hoger onderwijs zijn er verschillende opleidingsniveaus: graduaatsopleidingen, professionele bacheloropleidingen en academische bachelor- en masteropleidingen. Ontdek welk soort opleiding je waar volgt, hoelang de opleiding duurt, hoeveel studiepunten ze omvat en wat je erna kan doen.

Graduaat

Deze opleidingen zijn kort, krachtig en praktijkgericht. Ze bereiden je voor op een concreet beroep zoals programmeur, HR-deskundige, winkelmanager of vele andere. Minstens 1/3de van de opleiding bestaat uit praktijk: leren door het te doen via werkplekleren.

Toelatingsvoorwaarden

Je kan inschrijven als je hebt voldaan aan de leerplicht én je minstens beschikt over 1 van volgende studiebewijzen:

- Een diploma secundair onderwijs.
- Een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs, dat minstens 3 jaar voor de inschrijving in de graduaatsopleiding behaald is.
- Een certificaat van een opleiding van secundair volwassenenonderwijs (of secundair onderwijs voor sociale promotie) van minimaal 900 lestijden.
- Een buitenlands studiebewijs dat als gelijkwaardig erkend is aan een van deze voorgaande diploma's.

Daarnaast kan een hogeschool ook een bewijs vragen dat een student voldoende kennis heeft van het Nederlands om te kunnen starten in een graduaatsopleiding.

WAAR VOLG JE EEN GRADUAATSOPLEIDING?

Hogeschool
School of Arts
Uitzondering is de opleiding Basisverpleegkunde die je volgt aan een school voor secundair onderwijs.

STUDIEPUNTEN?

90 tot 120

HOE LANG STUDEREN?

1,5 of 2 jaar wanneer je voltijds studeert.
Uitzondering is de opleiding Basisverpleegkunde, die 3 jaar duurt.

WAT NA JE GRADUAATSOPLEIDING?

- Je gaat werken.
- Je volgt een bacheloropleiding.

Een aansluitende professionele bacheloropleiding volgen? Dat kan via een verkort traject. Vraag ernaar in je hogeschool.

Wat als je niet voldoet aan de diplomavorwaarde voor een grauaats- of bacheloropleiding?

De hogeschool of universiteit kan afwijken van deze algemene toelatingsvoorwaarden om humanitaire, medische, psychische of sociale redenen of na een toets die je algemene niveau test.

Wil je om die redenen ingeschreven worden? Neem contact op met de hogeschool of universiteit waar je wil studeren.

 onderwijs.vlaanderen.be/toelatingsvoorwaarden-hoger-onderwijs

Professionele bachelor

Een professionele bacheloropleiding bereidt je voor op een job. Je leert via theorie en praktijk. Je maakt kennis met een ruim werkveld. Je leert meer dan één beroep. Zo kan je later kiezen tussen verschillende beroepen.

Toelatingsvoorwaarden

Als je minstens een diploma secundair onderwijs hebt behaald, kan je je inschrijven voor een bacheloropleiding. Een getuigschrift bso is onvoldoende. Ook buitenlandse studiebewijzen die als gelijkwaardig aan deze diploma's erkend zijn, gelden voor een inschrijving in een bacheloropleiding.

Daarnaast kan een hogeschool ook een bewijs vragen dat een student voldoende kennis heeft van het Nederlands om te kunnen starten in een bacheloropleiding. Voor een aantal bacheloropleidingen zijn er hiernaast bijkomende voorwaarden. Die kan je nalezen op p. 29.

WAAR VOLG JE HET?

Hogeschool
School of Arts

STUDIEPUNTEN?

180
Bachelor Verpleegkunde: 240

HOE LANG STUDEREN?

3 jaar als je voltijds studeert
Bachelor Verpleegkunde: 4 jaar

WAT NA JE PROFESSIONELE BACHELOROPLEIDING?

- Je gaat werken.
- Je studeert verder aan een hogeschool en je volgt een bachelor-na-bachelor (banaba) van ten minste 60 studiepunten. Je behaalt zo een extra bachelordiploma.
- Je volgt een postgraduaat van 20 studiepunten of meer. Je behaalt een postgraduaatgetuigschrift.
- Je volgt een schakelprogramma. Daarna kan je inschrijven voor een masteropleiding.

Academische bachelor en master

Wil je liever een brede theoretische of artistieke vorming? Wetenschappelijk onderzoek en theoretische kennis, daar draait het om bij de academische bachelor- en masteropleidingen. Heb je je academische bacheloropleiding voltooid? Dan heb je een academisch bachelordiploma behaald. De academische bacheloropleiding bereidt je voor op een masteropleiding. In die masteropleiding verwerf je gevorderde wetenschappelijke of artistieke kennis en competenties. Je rondt je masteropleiding af met een masterproef.

Toelatingsvoorwaarden

De voorwaarden om te starten aan een academische bachelor zijn dezelfde als die voor een professionele bachelor (zie p. 25).

Heb je al een academisch bachelordiploma? Dan kan je je inschrijven voor een masteropleiding. Heb je een professioneel bachelordiploma? Dan kan de hogeschool of universiteit je toelaten tot een masteropleiding als je met succes een schakelprogramma of verkorte bachelor voltooit.

Een instelling kan de toelating tot een masteropleiding beperken tot afgestudeerden van een welbepaalde bacheloropleiding. Als je geen diploma van die bacheloropleiding hebt, kan de instelling je toelaten als je met succes een voorbereidingsprogramma voltooit.

WAAR VOLG JE HET ?

Universiteit
School of Arts
Hogere Zeevaartschool

HOEVEEL STUDIEPUNTEN ?

Academische bachelor: 180
Master: minimum 60

WAT NA JE ACADEMISCHE BACHELOROPLEIDING ?

- Je studeert verder aan een universiteit.
Je volgt een schakelprogramma, (verkorte) bacheloropleiding of masteropleiding.

WAT NA JE MASTEROPLEIDING ?

- Je gaat werken.
- Je studeert verder aan de universiteit.
- Je volgt een postgraduaat van 20 studiepunten of meer.
Je behaalt zo een postgraduaat-getuigschrift.
- Je volgt een master-na-master (manama) van minstens 60 studiepunten.
Je behaalt een extra masterdiploma.
- Je gaat voor een doctoraat.

Daan koos twee keer goed

2x kiezen

Wat doe je op je 18e als je Economie-Wiskunde hebt gestudeerd? Logisch, dacht ik: verder studeren. Of het een professionele bacheloropleiding zou worden of een masteropleiding wist ik nog niet goed. Omdat een academische studie algemener leek, koos ik voor een masteropleiding. Handelswetenschappen, want daar had ik de perfecte vooropleiding voor. En toen ik voor de helft van de vakken geslaagd was ... koos ik toch voor iets anders. Als ik Handelswetenschappen bleef studeren, zou ik het mezelf moeilijk maken. Ik wilde liever het zekere voor het onzekere nemen en sneller een diploma op zak hebben. Maar hoe dan? Aan de universiteit vond ik het vak Bank en Beurs het interessantste opleidingsonderdeel. De professionele bacheloropleiding Financiën en Verzekeringswezen sloot daar het best bij aan. En dat bleek de goeie keuze.

Dé job door LinkedIn

Ik ben niet zelf op zoek gegaan naar vacatures of een job toen ik (bijna) afstudeerde. Een recruiter op LinkedIn contacteerde mij, want mijn profiel beviel hem. We hadden een fijn gesprek over waar ik naartoe wou in mijn carrière, en hij bood me 3 sollicitatiegesprekken aan. Ik merkte tijdens een van die gesprekken dat de bank bij me paste, en de jobinhoud sprak me echt aan. De knoop was dus snel doorgehakt: ik ging aan de slag.

'Commercial traineeship' klinkt misschien als 'stage doen', maar ik loop niet zomaar mee. Ik werk, krijg een loon, ik ben productief en leer alle processen kennen. Door zoveel te zien en te doen, leer je heel wat bij. Op dit moment verzorg ik het eerste contact met onze klanten. Na mijn traineeship ga ik voor mijn eigen klantenportefeuille. Hoe groot en uitgebreid die wordt? Je kan de lat zo hoog leggen als je wil. En ik wil ervoor gaan. Door de interne opleiding ben ik goed voorbereid op wat komt. Je wordt zekerder van wat je doet, je ziet en creëert mogelijkheden. Dat komt helemaal in orde.

Advies van Daan

Zoek uit waar je interesses liggen. Waar kan je makkelijk een uur lang over praten zonder dat je 't beu wordt? Kies, en ontdek wat je graag doet. Misschien kies je daarna nog een keer. Laat je niet tegenhouden, want van elke keuze kan je iets leren. Zonder dat jaar aan de universiteit had mijn leven er helemaal anders uit kunnen zien.

Daan • 23 jaar
commercial trainee banksector

Door de interne opleiding ben ik goed voorbereid op wat komt."

Starttoetsen, toelatingsproeven en toelatingsexamens

Starttoetsen

Een starttoets is een verplichte maar niet bindende toets. Zo leer je of je voldoet aan het verwachte startniveau.

Educatieve bacheloropleidingen

Wil je een educatieve bacheloropleiding voor kleuter-, lager of secundair onderwijs volgen? Dan leg je eerst de starttoets lerarenopleiding af. Deze toets geeft je een beeld van je startniveau, je sterktes en eventuele werkpunten.

De toets gaat over je kennis van het Nederlands. Bij de starttoets voor de educatieve bacheloropleiding voor lager onderwijs maken ook Frans en wiskunde deel uit van de test.

 vlaamsehogescholenraad.be/nl/starttoets

Universitaire bacheloropleidingen

Ook voor een aantal universitaire bacheloropleidingen bestaat er een starttoets. Deze toetsen geven je een goed beeld van je wiskundige en wetenschappelijke vaardigheden en kennis. Zo weet je waar je staat in verhouding tot het verwachte instapniveau van de bacheloropleiding.

De bacheloropleidingen waarvoor een starttoets verplicht is om te mogen inschrijven, vind je op:

 iijingstoets.be

Deelnemen aan een starttoets

De starttoetsen worden onder gecontroleerde omstandigheden afgenomen op vastgelegde data en op verschillende locaties. Om te mogen deelnemen moet je tijdig registreren. Ontdek op de websites wat de toetsen inhouden, wanneer je je moet inschrijven en wanneer en waar je de toetsen kan afleggen.

Na de starttoets

Na het invullen van de starttoets, ontvang je feedback. Je krijgt zo zicht op je sterktes, zwaktes en eventuele werkpunten. Een goed resultaat kan je sterken in je studiekeuze. Behaal je de cesuur (het vooraf bepaalde minimumresultaat) op een starttoets niet? Dan kan je je nog altijd inschrijven, maar moet je verplicht een remediëringstraject volgen.

Na de starttoets ontvang je het bewijs van deelname dat je nodig hebt om in te schrijven in de hogeschool of universiteit. Dit bewijs blijft 1 academiejaar geldig.

Artistieke toelatingsproef

Voor de opleidingen in de studiegebieden Audiovisuele en beeldende kunst en Muziek en podiumkunsten kan je niet rechtstreeks inschrijven. Zelfs als je voldoet aan de algemene toelatingsvoorwaarden, moet je eerst slagen voor de artistieke toelatingsproef, georganiseerd door de hogeschool. Alle details over deze proeven vind je op de websites van de hogescholen.

Toelatingsexamen arts, tandarts en dierenarts

Wil je geneeskunde, tandheeskunde of diergeneeskunde studeren? Dan moet je eerst het verplichte toelatingsexamen afleggen dat de Vlaamse overheid elk jaar organiseert. Als je gunstig gerangschikt bent, mag je met de opleiding starten. Het examen bestaat uit 2 onderdelen:

- Een toets van je kennis en inzicht in wiskunde, fysica, chemie en biologie.
- Een peiling naar je vaardigheden die van belang zijn om de opleiding met succes af te ronden.

Overweeg je om deel te nemen aan het toelatingsexamen? Begin je op tijd voor te bereiden én schrijf je snel in. Vanaf januari 2024 vind je op de website alle informatie over de inhoud en leerstof van het examen 2024, net als examenvragen van de voorbije jaren, studeertips, de termijn en voorwaarden om in te schrijven.

 toelatingsexamensvlaanderen.be

Leerkrediet, wat is dat?

In het hoger onderwijs zijn er verschillende systemen die je willen motiveren om zo snel mogelijk op de juiste plek terecht te komen en je diploma te behalen. Een van die systemen is het leerkrediet.

Wat is het?

Leerkrediet is het totale pakket van studiepunten dat je tijdens je studieloopbaan kan inzetten voor een inschrijving in een initiële bachelor- of masteropleiding.

Als je start in het Vlaamse hoger onderwijs, krijg je - eenmalig - een leerkrediet van 140 studiepunten. Er verdwijnen punten wanneer je je inschrijft voor een opleiding of opleidingsonderdeel, namelijk het aantal punten van de opleidingsonderdelen waarvoor je je inschrijft. Ben je geslaagd, dan win je dit aantal punten terug. Ben je niet geslaagd, dan verlies je de punten. Je leerkrediet weerspiegelt dus je studiesucces. Zomaar blijven studeren zonder resultaat te boeken, kan niet. Je leert als student verantwoord om te gaan met je studiekeuze en -succes.

start

bij inschrijving = 80

geslaagd = 200

Hoe werkt het?

Je schrijft je in voor een voltijds jaar studeren. Je 1ste jaar telt 60 studiepunten. Die studiepunten worden afgetrokken van je leerkrediet van 140 studiepunten.

$$140 - 60 = 80$$

Je bent geslaagd: in de 1ste of 2de zitting, dat maakt geen verschil. Je krijgt 60 studiepunten terug. De 1ste 60 studiepunten die je verwerft als je ingeschreven bent met een diplomacontract, krijg je eenmalig dubbel terug. Het maakt niet uit of je die 60 studiepunten verwerft tijdens de 1ste fase van de opleiding of tijdens meerdere academiejaren.

$$80 + (60 \times 2) = 200$$

Slaag je niet voor 1 of meerdere opleidingsonderdelen? Dan verlies je de ingezette punten voor die opleidingsonderdelen.

Nakijken hoeveel leerkrediet je nog hebt?

Hou je leerkrediet tijdens je studie goed in het oog. Je kan de stand raadplegen via burgerprofiel.be of via je onderwijsinstelling.

Leerkrediet laag of op nul

Loopt je studie niet zoals het hoort en verlies je veel leerkrediet? Je hogeschool of universiteit kan je hierin adviseren en begeleiden. Komt je leerkrediet op of onder nul, dan kan een hogeronderwijsinstelling je inschrijving weigeren of het studiegeld verhogen. Is je leerkrediet ontoereikend voor de opleidingsonderdelen waarvoor je nog wil inschrijven, dan kan een hogeronderwijsinstelling bijkomend studiegeld vragen.

Voor deze opleidingen heb je geen leerkrediet nodig:

- Schakel- of voorbereidingsprogramma
- Graduaatsopleidingen
- Opleiding Basisverpleegkunde
- Postgraduaatsopleiding
- Bachelor-na-bacheloropleiding
- Master-na-masteropleiding
- Educatieve bacheloropleiding als je al een bachelordiploma hebt
- Educatieve masteropleiding als je al een masterdiploma hebt

Loopt je studie niet zoals het hoort en verlies je veel leerkrediet? Je hogeschool of universiteit kan je hierin adviseren en begeleiden.”

Ook wanneer je je inschrijft met een examencontract heb je geen leerkrediet nodig. Dan volg je geen les of practica, je studeert op eigen houtje en legt examens af. Meer info op p. 36.

 onderwijs.vlaanderen.be/leerkrediet

 burgerprofiel.be

Studievoortgangsbewaking

Een goede studiekeuze maken en voluit gaan voor een richting die je ligt, is belangrijk. Als je je studie in handen neemt, is het fijn om daarvoor beloond te worden. Als het goed gaat, loopt je studievoortgang vlot en kan je na een academiejaar naar het volgende jaar overgaan.

Loopt je studietraject moeilijk en lukt het niet om voor bepaalde opleidingsonderdelen te slagen? Dan kan je te maken krijgen met studievoortgangsbewaking. Welke maatregelen van studievoortgangsbewaking jouw hogeschool of universiteit kan opleggen, vind je in het onderwijs- en examenreglement van jouw instelling. Schrijf je je voor het eerst in voor een bepaalde bacheloropleiding, dan moet je binnen 2 academiejaren slagen voor alle opleidingsonderdelen van die 1ste inschrijving. Lukt dat niet, dan kan je niet meer inschrijven voor diezelfde bacheloropleiding.

Merk je dat het moeilijk gaat? Ga dan langs bij een studietrajectbegeleider. Die kan je helpen met je studievoortgang.

Vind de verhalen van Greg, Li An en andere jongeren in onze content hub

“

Li An · 23 jaar
volgt de graduaatsopleiding
HR-support

Ik heb er geen spijt van dat ik eerst ben gaan werken. Ik ben nu volwassener en gemotiveerder dan toen ik 17 jaar was.”

“

Greg · 21 jaar
studeert Informatica

Zoek iets wat je graag doet. Want wat je graag doet, gaat vanzelf.”

Hoger onderwijs voor iedereen

Extra ondersteuning voor wie het nodig heeft

Heb je dyslexie en droom je ervan leraar te worden in het basisonderwijs? Dat kan. Met aangepaste methoden en technieken kan je dat diploma behalen. Voorleessoftware of meer tijd voor een examen kan een verschil maken. Omdat iedereen de kans verdient hogere studies aan te vatten, bestaan er tal van oplossingen. Praat erover met de onderwijsinstelling. Ook als je dyscalculie, ADHD, een vorm van autisme of een chronische ziekte hebt, kan je je droom waarmaken, net zoals met een auditieve, visuele of motorische beperking of mentale klachten.

Goede raad van **Valérie**

“Iedereen kan een aangepaste opleiding vinden”, zegt Valérie Van Hees, coördinator bij SIHO, Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs. “Mijn advies is: ga bij je studiekeuze uit van je sterktes en ken je minder sterke punten. Verken vooraf wat de opleiding inhoudt. Neem daarvoor zeker contact op met de hogeschool of universiteit waar je wil studeren. Elke instelling heeft hiervoor een aanspreekpunt.”

Preventief inclusief

Veel onderwijsinstellingen werken hard om zo inclusief mogelijk te zijn, ook preventief. Zo zijn er instellingen die bij een examen extra tijd aanbieden aan alle studenten, zonder dat je een attest hoeft voor te leggen. Dat kan handig zijn wanneer je thuistaal niet Nederlands is of wanneer je het tijdelijk moeilijk hebt. Een ander hulpmiddel is alle lesopnames online ter beschikking stellen. Ben je niet goed te been of wil je de les op jouw tempo volgen, dan is dat bijzonder handig.

Tip 1 **Praat erover**

Ga praten met de onderwijsinstelling waar je een opleiding wil volgen. Bespreek wat ze kunnen doen voor jou.

Tip 2 **Is de volledige opleiding haalbaar?**

Kijk verder dan de vakken van het 1ste jaar. Het zou jammer zijn in het 2de of 3de jaar vast te lopen.

Tip 3 **Inzicht in je beperking: bekijk de fiche op siho.be**

Ontdek er aandachtspunten, tips en links om je voor te bereiden op het hoger onderwijs.

Wist je dat?

Om zoveel mogelijk studenten, ook met een beperking, de kans te geven een buitenlandse studie-ervaring op te doen, is het Europese project Inclusive Mobility in het leven geroepen.

 inclusivemobility.eu

Alle info over inclusief onderwijs, de fiches en aanspreekpunten vind je op:

 siho.be

Wel studeren, maar niet voltijds

Wil of kan je geen voltijds dagonderwijs volgen?

Ook dan zijn er verschillende mogelijkheden om een diploma hoger onderwijs te behalen.

Je kan kiezen voor een flexibel traject of studeren aan de Open Universiteit.

Flexibel studeren

Een modeltraject in het hoger onderwijs bestaat uit ongeveer 60 studiepunten. Voor bepaalde groepen (werkstudenten, topsporters...) kan een hogeschool of universiteit een modeltraject met een andere omvang aanbieden. Is jouw situatie nog anders? In samenspraak met de onderwijsinstelling kan je een geïndividualiseerd traject volgen. Je bepaalt dan samen met je hogeschool of universiteit voor hoeveel studiepunten je inschrijft. Vaak kan je kiezen voor begeleide zelfstudie, afstandsonderwijs, e-learning of een combinatie hiervan.

Werktraject: werken + studeren

Wil je meer werken dan studeren? Werken combineren met studeren kan voor bepaalde opleidingen met een werktraject. Sommige opleidingen kan je in avond- of weekendonderwijs of deels op afstand volgen. Soms worden de lessen gegroepeerd op een dag in de week.

Examencontract

Je kan ook een examencontract afsluiten. Dan volg je geen lessen of practica: je studeert op eigen houtje en legt examens af. Voor de opleidingsonderdelen waarvoor je slaagt, krijg je een creditbewijs. Zo kan je voor bepaalde opleidingen je diploma behalen voor een volledige opleiding. Informeer bij je hogeschool of universiteit.

Creditcontract

Wil je enkel bepaalde onderdelen van een opleiding volgen? Dan kan je een creditcontract afsluiten. Je volgt les, krijgt begeleiding en legt examens af voor deze specifieke vakken. Voor de opleidingsonderdelen waarvoor je slaagt, krijg je een creditbewijs.

Combineren

Wil je het liefst studeren onder examencontract, maar moet je toch verplicht enkele vakken volgen of stage doen voor jouw opleiding? Sluit dan voor dat opleidingsonderdeel een creditcontract af. Informeer bij je hogeschool of universiteit of dit kan.

Open Universiteit

Bij de Open Universiteit (Nederland) kan je online bachelor- en masteropleidingen volgen. Het gaat om zelfstudie op afstand, met begeleiding van een studiecentrum van een Vlaamse universiteit.

Let wel op: hier behaal je een Nederlands diploma. Als je in Vlaanderen solliciteert, kan een werkgever vragen om dat diploma gelijkwaardig te laten verklaren met een Vlaams diploma. Dat kan bij NARIC-Vlaanderen.

 [ou.be](https://www.ou.be)

 [naric.be](https://www.naric.be)

Warme plek, leuke sfeer

In mijn laatste jaar middelbaar volgde ik Sportwetenschappen. Dat was helemaal mijn ding. Maar wat erna? Ik was sociaal en goed in zorgen voor anderen: in combinatie met mijn liefde voor bewegen dacht ik aan Kinesi- of Ergotherapie. Toen kwam Verpleegkunde in het vizier en dat sprak me meteen aan, ook omdat het praktijkgericht was. Ik had geluk: mijn ouders hebben me goed begeleid. Ik begon aan de studies en al snel volgde de 1ste stage, dan weet je meteen of het iets voor jou is. Op het einde van het 2e jaar koos ik voor Sociale Verpleegkunde.

2 jobs 50/50

Na 3 jaar studeren was ik nog niet klaar om te gaan werken. Via een schakeljaar behaalde ik mijn master in het sociaal werk en sociaal beleid. Voor mijn thesis belandde ik in een woonzorgcentrum. Directeur Jan vroeg of ik er wilde werken: ze hadden een vacature bij de personeelsdienst. Ik ben erin gedoken en heb heel veel geleerd. Na 1 jaar miste ik het contact met de mensen en wilde ik de zorg in. Nu doe ik beide jobs 50/50 en dat geeft een leuke afwisseling. Ik put voldoening uit beide jobs.

Wil je graag een opleiding Basisverpleegkunde of Verpleegkunde volgen? Vind alle info op: onderwijskiezer.be

“

Altijd blij als ik een smile kan toveren op het gezicht van bewoners of hun familie.”

Vrijheid, kansen en verantwoordelijkheid

Je krijgt heel veel vrijheid, kansen en verantwoordelijkheid om projecten zelf in te vullen en je werk in te delen. Hierover nadenken samen met collega's is best uitdagend. Het woonzorgcentrum is een warme plek met een leuke sfeer en fijne collega's. We kunnen altijd bij elkaar terecht. De taken zijn niet strikt afgeleid, ik kook hier ook samen met de bewoners en maak daarna alles weer netjes. Het leukste aan mijn job is het contact met de bewoners en manieren vinden om te communiceren met mensen met dementie. Mijn valkuil is grenzen stellen voor mezelf. Ik vind het moeilijk om naar huis te vertrekken als de job nog niet af is.

Advies van Astrid

Doe wat je graag doet, forceer niks, zo ga je met volle zin werken.

Astrid • 26 jaar
verpleegkundige

Marjolien laat je haar creativiteit ervaren

Na mijn middelbaar wist ik niet zo goed wat ik wilde verder studeren. Een vriend wees me toen op het bestaan van de bacheloropleiding Podiumtechnieken. Dat bleek helemaal mijn roeping te zijn.

Ik ben nu freelance podiumtechnicus en neem tijdelijke opdrachten aan uit de theatersector. Ik zet creatieve ideeën van regisseurs, scenografen en acteurs om in een technisch plan. Ik speel met licht, geluid, video en decor en wek de sfeer op die de makers in gedachten hebben. Tijdens voorstellingen bouw ik mee op. Ik zit achter de knoppen tijdens de show en bouw mee af. Het zijn vaak lange dagen, ook in het

weekend, maar net dat vind ik er zo leuk aan. Ik ontmoet veel mensen, kom op veel plekken en elke dag ziet er anders uit. Het geeft ook zoveel voldoening om bezoekers een échte ervaring te laten beleven. Soms ben ik alleen op pad en is het een eenzame job, maar gelukkig komt dat niet te vaak voor.

Advies van Marjolien

Kies iets wat je graag doet, iets waar je zelf veel energie uit haalt.

Het zijn vaak lange dagen, maar net dat vind ik er zo leuk aan.”

Marjolien · 24 jaar
podiumtechnicus

Lerarenopleiding

Je kan op 3 verschillende opleidingsniveaus in het hoger onderwijs een lerarenopleiding volgen. Je kan meteen na het secundair voor de lerarenopleiding gaan. Je kan de opleiding ook volgen als aanvulling op een eerder behaald diploma of na relevante werkervaring.

Lerarenopleidingen aan de hogescholen

Educatieve bacheloropleidingen om leraar te worden in het kleuteronderwijs, het lager onderwijs of het secundair onderwijs. Er bestaan 3 bacheloropleidingen aan de hogescholen: voor kleuter-, lager of secundair onderwijs. Elke opleiding heeft een omvang van 180 studiepunten, met minstens 45 studiepunten voor praktijkervaring. In de educatieve bacheloropleiding

voor kleuteronderwijs en voor lager onderwijs krijg je een opleiding als klasleraar: je mag alle vakken geven. In de opleiding voor het secundair onderwijs kies je 2 onderwijsvakken. Voor je kan starten in een educatieve bacheloropleiding moet je verplicht deelnemen aan de starttoets lerarenopleiding (zie p. 29).

Al een bachelordiploma op zak en zin om les te geven in het secundair onderwijs?

Volg dan een verkorte educatieve bachelor voor secundair onderwijs zonder onderwijsvakken, goed voor 60 studiepunten. Minstens 30 studiepunten daarvan zijn voorzien voor praktijkervaring.

Educatieve graduatsopleiding om leraar te worden in praktijk- of technische vakken

Heb je een diploma secundair onderwijs en minstens 3 jaar nuttige werkervaring in het praktijk- of technisch vak dat je later wil onderwijzen? Dan kan je deze opleiding volgen om praktijkleerkracht te worden. De opleiding heeft een omvang van 90 studiepunten, waarvan je 30 studiepunten aan praktijk besteedt.

Lerarenopleidingen aan de universiteiten

Educatieve masteropleiding om leraar te worden in het secundair onderwijs

De educatieve masteropleiding, die je onmiddellijk na je academische bacheloropleiding kan volgen, combineert een masteropleiding in het domein van je keuze met een opleiding tot leraar. Je bachelordiploma bepaalt welk van de 10 educatieve masteropleidingen je kan volgen. Elke educatieve masteropleiding heeft een omvang van 90 of 120 studiepunten, waarvan 60 studiepunten voor het leraarschap. De helft hiervan, 30 studiepunten dus, is voorbehouden voor praktijkervaring.

Al een masterdiploma op zak en zin om les te geven in het secundair onderwijs?

Dan kan je een verkorte educatieve masteropleiding volgen. Deze opleiding heeft een omvang van 60 studiepunten, waarvan je 30 studiepunten aan praktijk besteedt.

Lerarenopleidingen aan de Schools of Arts

Educatieve masteropleiding in de kunsten

De educatieve masteropleiding, die je onmiddellijk na je academische bacheloropleiding kan volgen, combineert een masteropleiding in het domein van je keuze met een opleiding tot leraar. Je bachelordiploma bepaalt welk van de 2 educatieve masteropleidingen in de kunsten je kan volgen. Elke educatieve masteropleiding heeft een omvang van 120 studiepunten, waarvan 60 studiepunten voor het leraarschap. De helft hiervan, 30 studiepunten dus, is voorbehouden voor praktijkervaring.

Al een masterdiploma op zak en zin om les te geven in kunstvakken?

Dan kan je een verkorte educatieve masteropleiding volgen. Deze opleiding heeft een omvang van 60 studiepunten, waarvan je 30 studiepunten aan praktijk besteedt.

Welke studiekosten en studietoelagen zijn er?

Inschrijvingsgeld

Als je je inschrijft aan een hogeschool of universiteit betaal je studie- of inschrijvingsgeld voor de lessen, de onderwijsactiviteiten en examens.

Het bedrag hangt af van:

- De onderwijsinstelling en de richting die je kiest.
- Het aantal studiepunten dat je opneemt.
- Je mogelijk recht op een studietoelage.
- Of je je inschrijft voor een diploma-, credit- of examencontract (zie p. 36).

Andere studiekosten

Naast het inschrijvingsgeld heb je nog andere studiekosten. Denk maar aan de aankoop van boeken, cursussen en ander studiemateriaal, een abonnement op het openbaar vervoer, huisvesting ... Wil je een vollediger beeld krijgen van je studiekosten? Dan kan je contact opnemen met de studentenvoorziening of sociale dienst van je hogeschool of universiteit.

Studietoelage

Kan je als student financiële steun gebruiken?

Een studietoelage kan voor jou het verschil maken. Dan betaal je als beursstudent automatisch minder inschrijvingsgeld. Ga je op kot? Dan krijg je een hogere toelage. Ben je 18+? Dan krijg jij, en niet je ouders, dit bedrag op je rekening.

1. Check op de website of je er recht op hebt. Het inkomen van je ouders en je gezinssituatie zijn 2 bepalende factoren.
2. Vraag je toelage eenvoudig aan door een profiel aan te maken via het digitaal loket op studietoelagen.be. Duid in je profiel aan dat de dienst Studietoelagen elk jaar automatisch mag onderzoeken of je recht hebt op een toelage. Zo vergeet je je studietoelage zeker niet aan te vragen.

Kom je net niet in aanmerking voor een studietoelage? Misschien kan je als bijna-beursstudent toch minder inschrijvingsgeld betalen.

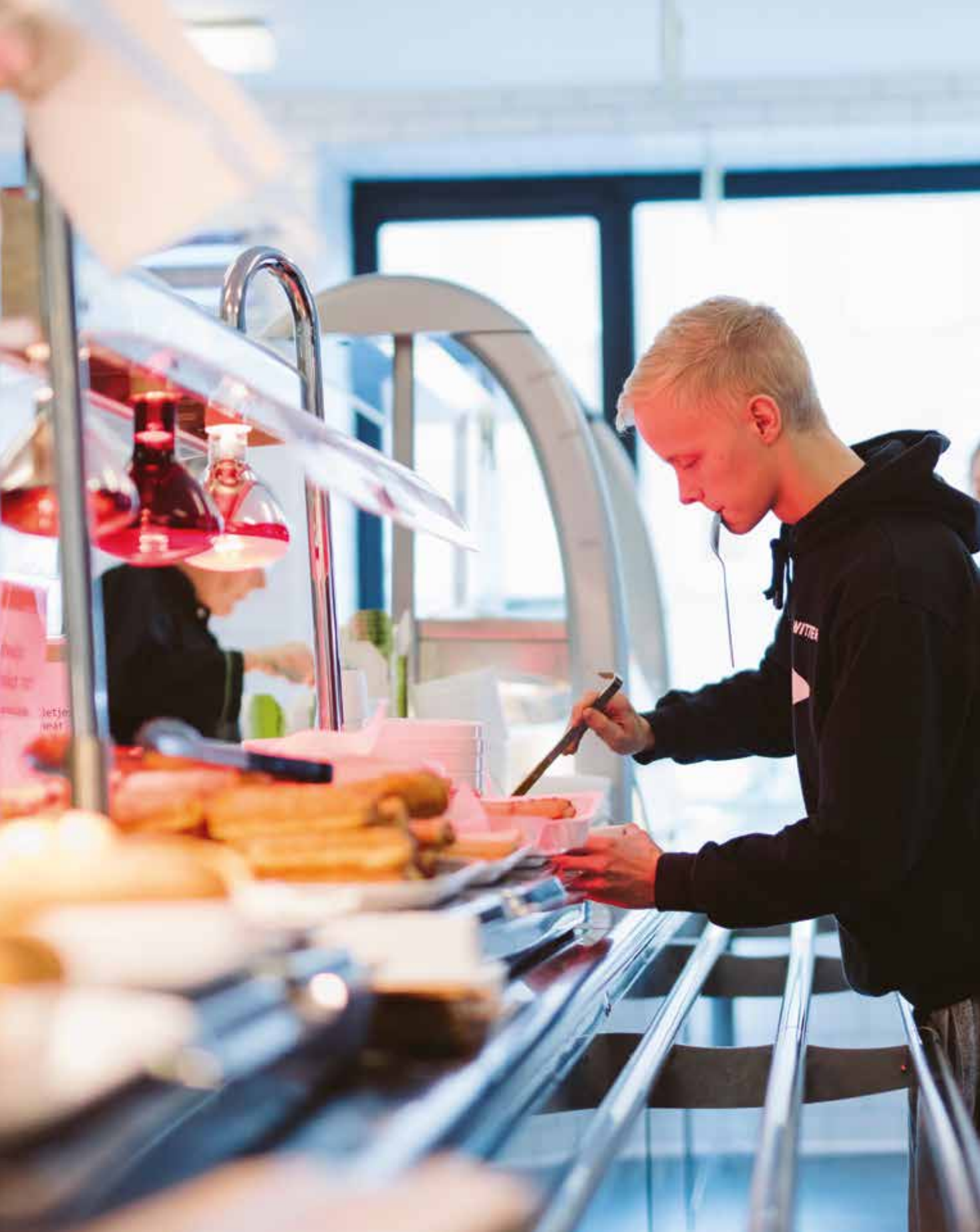
Studiefinanciering of studielening

Naast de studietoelagen van de Vlaamse overheid kan je voor studiefinanciering of een studielening ook terecht bij de studentenvoorziening of sociale dienst van je universiteit of hogeschool. Of voor een overbruggingslening, als je door omstandigheden tijdelijk extra kosten hebt. Die voorziening of dienst kan ook een renteloos voorschot op je studietoelage toestaan. Informeer je.

 studietoelagen.be

 centenvoorstudenten.be

 onderwijs.vlaanderen.be/studiegelden

Wat kan je waar studeren?

Een volledig overzicht van alle studiegebieden en -richtingen in het hoger onderwijs? En wat je waar kan studeren? Scan de QR-code.

Wie vind je waar?

<p>AP HOGESCHOOL Antwerpen - Mechelen - Turnhout 🔗 ap.be</p>	<p>KAREL DE GROTE HOGESCHOOL Antwerpen 🔗 kdg.be</p>
<p>ARTEVELDEHOGESCHOOL Gent 🔗 arteveldehogeschool.be</p>	<p>LUCA SCHOOL OF ARTS Brussel - Gent - Leuven - Genk 🔗 luca-arts.be</p>
<p>ERASMUSHOGESCHOOL BRUSSEL Brussel - Diest - Leuven 🔗 ehb.be</p>	<p>ODISEE Aalst - Brussel - Dilbeek - Gent - Schaarbeek - Sint-Niklaas 🔗 odisee.be</p>
<p>HOGENT Aalst - Bottelare - Gent - Lokeren - Melle 🔗 hogent.be</p>	<p>THOMAS MORE Antwerpen - Duffel - Geel - Lier - Mechelen Sint-Katelijne-Waver - Turnhout - Vorselaar 🔗 thomasmore.be</p>
<p>HOGERE ZEEVAARTSCHOOL (Antwerp Maritime Academy) Antwerpen 🔗 amacademy.be</p>	<p>KU LEUVEN Antwerpen - Brugge - Brussel - Diepenbeek Geel - Gent - Kortrijk - Leuven - Sint-Katelijne-Waver 🔗 kuleuven.be</p>
<p>HOGESCHOOL PXL Diepenbeek - Hasselt 🔗 pxl.be</p>	<p>UNIVERSITEIT ANTWERPEN Antwerpen 🔗 uantwerpen.be</p>
<p>HOGESCHOOL UCLL Diepenbeek - Diest - Genk - Hasselt - Heverlee - Leuven 🔗 ucll.be</p>	<p>VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL Brussel 🔗 vub.be</p>
<p>HOGESCHOOL VIVES Brugge - Kortrijk - Oostende - Roeselare - Torhout 🔗 vives.be</p>	<p>UNIVERSITEIT GENT Kortrijk - Gent 🔗 ugent.be</p>
<p>HOWEST Brugge - Kortrijk - Oudenaarde 🔗 howest.be</p>	<p>UNIVERSITEIT HASSELT Diepenbeek - Hasselt 🔗 uhasselt.be</p>

Ontdek alle opleidingen in het hoger onderwijs

Wil je de mogelijkheden nog eens overlopen? Of heb je besloten wat je wil studeren en wil je weten waar je deze studies kan volgen?

Op de website van de hogeschool of universiteit van je keuze vind je het studieprogramma, de leslocaties en alles wat je wil weten over het studentenleven.

Voor het volledige studieaanbod, adressen en alle nuttige info, check onderwijskiezer.be.

Alle door de Vlaamse overheid erkende graduaats-, bachelor- en masteropleidingen, vind je op hogeronderwijsregister.be

MOGELIJKHEDEN BUITEN HET VLAAMSE HOGER ONDERWIJS

Een loopbaan bij de politie, luchtvaart,
brandweer of Defensie?
Wil je zelfstandige worden? Of verder
studeren in het secundair onderwijs?
Een korte opleiding volgen in avond- of
weekendaanbod? Naar het buitenland
voor een opleiding? Ontdek de
verschillende mogelijkheden buiten het
Vlaamse hoger onderwijs.

46
Politie, luchtvaart, brandweer en Defensie

51
Kerkelijk hoger onderwijs

52
Studeren & stages in het buitenland

54
Syntra

56
Opleidingen om te starten als zelfstandige

58
Verder studeren in het secundair onderwijs

59
Volwassenenonderwijs

Politie, luchtvaart, brandweer & Defensie

Altijd al gedroomd van een job als militair
of politieambtenaar?

Een carrière als beroepspiloot
of bij de brandweer?

Hier ontdek je meer over deze specifieke
opleidingen en jobs.

Politie

Zie je jezelf als agent, beveiligingsagent of inspecteur? Het verkeer regelen, diefstal voorkomen, fraudeurs of snelheidsduivels betrappen, tussenkomen bij familiesituaties, een administratieve rol opnemen...

Bij de Lokale of Federale Politie kan je kiezen uit meer dan 100 expertises, zowel met als zonder uniform. Elk jaar zoeken ze 3 000 nieuwe talenten om het politiekorps te versterken. Mensen helpen, daar gaat het om. Integriteit, respect en handelen met een open geest vormen de kernwaarden. Waken over de individuele vrijheden en rechten en controleren dat iedereen de regels naleeft: zo draagt de politie bij aan de maatschappelijke veiligheid en de democratie.

Dit zijn de mogelijke jobs:

Operationele kader

- Agent van politie (selectieprocedure)
- Beveiligingsagent (selectieprocedure)
- Inspecteur (selectieprocedure)
- Hoofdinspecteur met bijzondere specialisatie
(externe werving op basis van welbepaald bachelordiploma)
- Commissaris
(externe werving op basis van masterdiploma)

Om tot het operationele kader te behoren zijn er toelatingsvoorwaarden. Als je slaagt voor de selectieproeven, kan je een opleiding volgen in een van de politiescholen.

Administratief en logistiek kader

Onthaalmedewerker, boekhouder, jurist, technische kracht, ICT- of communicatiedeskundige ... Deze ondersteunende functies zonder uniform maken 20% van het politiepersoneel uit. Per niveau is een ander diploma vereist.

Diplomavereiste:

- Niveau D (geen diploma nodig)
- Niveau C (diploma secundair onderwijs)
- Niveau B (bachelordiploma)
- Niveau A (masterdiploma)

Alle vacatures bij de politie vind je op:

 jobpol.be

Luchtvaart

Altijd al gedroomd van een Boeing 747 besturen? Wil je beroepspiloot worden en passagiers op hun bestemming brengen? Dan is dit je eerste missie: slagen voor het officiële examen voor commercieel piloot georganiseerd door het Directoraat-Generaal Luchtvaart (DGLV).

De opleiding bestaat uit 3 delen:

- 1 Medische keuring
- 2 Theorie
- 3 Praktijk

Er zijn 3 manieren om de theorie en praktijk onder de knie te krijgen. Engels is de voertaal.

- 1 Je volgt een modulaire cursus bij een privé-opleidingsinstelling die erkend is door het DGLV. Je mag theorie en praktijk bij verschillende opleidingsinstellingen volgen. Er zit geen tijdslimiet op de totale opleiding, wel op de aparte onderdelen.
- 2 Je volgt theorie en praktijk bij eenzelfde privé-opleidingsinstelling die erkend is door het DGLV. Deze opleiding rond je af in maximum 36 maanden.
- 3 Je volgt de professionele bacheloropleiding Luchtvaart, aspirant-lijnpiloot.

Nadat je je bachelordiploma behaald hebt, kan je je vliegvergunning behalen door binnen de 36 maanden de praktijkopleiding te volgen.

Die bestaat uit zo'n 200 vlieguren.

- Deze opleiding kan je volgen aan hogeschool VIVES, Campus Oostende VLOC.

Gepassioneerd door vliegtuigen, helikopters en drones terwijl je met beide benen op de grond staat? Dan kan luchtvaarttechnologie je ding zijn. In de bacheloropleiding leer je meer over ontwerp, productie, planning, inspectie en onderhoud van alles wat vliegt.

- Deze opleiding volg je aan hogeschool VIVES, Campus Oostende VLOC.

Vergunning

<https://mobilit.belgium.be/nl/luchtvaart/vliegen-met>

Medische keuring

health.belgium.be/nl/medex/veiligheid-de-vervoerssector/piloten

Brandweer

Werken bij de brandweer is meer dan branden blussen. Naast brandbestrijding treedt de brandweer op als ambulancedienst voor spoedgevallen, om geknelde mensen uit geaccidenteerde voertuigen te bevrijden, de openbare weg vrij te maken na een zwaar ongeval, om te helpen bij overstromingen, explosies en instortingen... Ook bij kleinere problemen snelt de brandweer te hulp.

Wil je aan de slag bij de brandweer? Dan is de eerste stap je Federaal Geschiktheidsattest of FGA behalen. Dat doe je in 3 modules:

- 1 Competentietest
- 2 Operationele handvaardigheidstest
- 3 Lichamelijke geschiktheidsproeven

Je kan gaan voor vrijwilliger of voor professioneel brandweerpersoneel, volgens je eigen wensen en de beschikbare vacatures. Als je het FGA op zak hebt kan je solliciteren bij een hulpverleningszone. Je FGA is geldig voor onbepaalde duur, behalve het onderdeel lichamelijke geschiktheidsproeven. Dat attest blijft 2 jaar geldig. Na je sollicitatie volg je de basisopleiding B01 (264 uur). De opleiding loopt over ± 2 jaar met 1 lesdag per week.

 ikwordbrandweer.be

Supertevreden bij de brandweer

Na het middelbaar schreef ik me in voor de opleiding Industriële wetenschappen. Toen we op het einde van het 1ste semester een stageplaats mochten kiezen, heb ik me uitgeschreven. Het was niet iets dat ik me de rest van mijn leven zag doen. Dan heb ik een tijdje in de horeca gewerkt en nagedacht welk soort job ik wilde doen. Ik besloot de toelatingsproef bij de politie af te leggen. Er was een schrijfoefening bij en omdat ik te veel schrijffouten had, was ik niet geslaagd. Gelukkig maar, want zo ben ik bij de brandweer beland en daar ben ik nu heel erg tevreden.

Attest, opleiding, eed

Ik behaalde mijn FGA of Federaal Geschiktheidsattest en dan was het wachten op een geschikte vacature. Die kwam er bij de Tiense brandweer en daar ben ik sinds eind 2018 aan de slag als vrijwilliger. Na de opleiding als brandweerman

//

Bij de brandweer kan je straffe dingen doen. Het werkritme is aangenaam en de teamsfeer super. Ik kan mensen helpen op een unieke manier wanneer ze dat hard nodig hebben."

Jerom • 24 jaar
brandweerman

legde ik de eed af zoals alle ambtenaren in België: 'Ik zweer getrouwheid aan de Koning, de Grondwet en de wetten van het Belgische volk.' Daarna volgde ik 1 jaar stage. Ik haalde mijn rijbewijs C en volgde ook de ambulanciersopleiding. Nu ruk ik regelmatig mee uit met de ambulance.

Van vrijwilliger naar beroeps

Terwijl ik op de wachtlijst sta om beroepsbrandweerman te worden, volg ik de opleiding om sergeant te worden. Daar komt onder andere chemie en fysica bij kijken. En hoe je bij een interventie de juiste beslissingen neemt en een team aanstuurt. Die lessen volg ik 1 dag per week gedurende een jaar. Zo ben ik er klaar voor wanneer er een vacature is.

Super teamsfeer

Het mooie aan mijn job vind ik dat het redelijk goed verdient en werkzeker is. Het is ook avontuurlijk: bij de brandweer kan je leuke, vette

dingen doen. Het werkritme is aangenaam: als vrijwilliger kan je kiezen wanneer je beschikbaar bent. Je bent 24 uur van dienst en daarna ben je 3 dagen vrij. Je hebt dus tijd voor een 2de beroep of voor je gezin. Verder is de teamsfeer hier super. En ik kan mensen helpen op een unieke manier wanneer ze dat hard nodig hebben, dat geeft veel voldoening.

Advies van Jerom

In de zomervakantie na het middelbaar wist ik totaal niet wat ik wilde doen. Ik heb me toen maar ingeschreven in een richting die veel van mijn klasgenoten kozen. Zelfs al deed ik het maar kort, het is niet verloren. Je leert er altijd iets uit. En voelt het niet goed, probeer dan iets anders. Hoe meer je probeert, hoe beter je weet wat je bevalt. Uit vakantiewerk of een studentenjob kan je ook veel halen: werk je graag in de tuin, in een winkel, in de horeca? En tegelijk: niet te veel werken hé, geniet van het leven.

Defensie

Defensie bestaat uit 5 componenten: de Land-, Lucht-, Marine-, Medische- en Cybercomponent. Elk met een brede waaier van zowel uitvoerende als leidinggevende jobs. Je loopbaan start altijd met een uitdagende militaire en professionele opleiding afgestemd op jouw toekomstige job. Ervaring is dus niet vereist.

Soldaat of Matroos

(uitvoerende job)
[geen diploma vereist](#)

Als soldaat of matroos is er geen getuigschrift basisonderwijs, diploma of ervaring vereist. Je wordt gratis opgeleid en ontvangt onmiddellijk een salaris. Je start met een tijdelijk contract. Tijdens je loopbaan zijn er mogelijkheden om naar een vast contract over te gaan.

Onderofficier

(leidinggevende job)
[diploma secundair onderwijs
of bachelor vereist](#)

De Koninklijke School voor Onderofficieren in Sint-Truiden (KSOO) verzorgt zowel de basisopleiding als de voortgezette vormen tot technisch en niet-technisch onderofficier.

Je kan via Defensie ook een bachelor-diploma behalen. Het aanbod van de verschillende opleidingen wordt jaarlijks afgestemd op de noden van Defensie. Je studies worden betaald en tijdens de vakantieperiodes volg je aanvullend militaire en fysieke vormingen.

Je kan het bachelortraject ook aanvatten vanaf het 2de bachelorjaar. Vind alle info op [mil.be](#).

Heb je je bachelor al behaald en zoekt Defensie iemand in jouw afstudeerrichting? Dan kan je solliciteren als onderofficier (niveau B) waarbij je loopbaan een extra versnelling krijgt.

Officier

(leidinggevende job en
management)
[diploma secundair onderwijs of hoger](#)

Er zijn verschillende trajecten tot officier. Je kan een studietraject volgen via de Koninklijke Militaire School (KMS), de universiteit van Defensie in Brussel of via een burgeruniversiteit of hogeschool. Maar ook als je al een bachelor- of masterdiploma op zak hebt, kan je aan de slag als officier. Ontdek er alles over op [mil.be](#).

Kerkelijk hoger onderwijs

Rooms-katholieke godsdienst

- **Priester**
Vorbereidend jaar – filosofie – theologie – pastoraal

Johannes XXIII-seminarie
Lemmensberg 1, 3000 Leuven
Tel. 016 31 02 00

🔗 priesteropleiding.be
✉ kristof.struys@kuleuven.be

- **Permanent diaken**

bisdom Antwerpen
✉ bruno.aerts@bisdomantwerpen.be

bisdom Brugge
✉ geert.vervaecke@ccv.be

bisdom Gent
✉ joris.polfliet@bisdomgent.be

bisdom Hasselt
✉ bart.benats@gmail.com

bisdom Mechelen-Brussel
✉ pwd.mechelen@kerknet.be

- **Godsdienstleraar secundair onderwijs**

3 jaar aanvullende studie bij een eerder behaald basisdiploma met lesbevoegdheid

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen
Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen
✉ higw@bisdomantwerpen.be

Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut
Biezekapelstraat 2, 9000 Gent
✉ hdgi.secretariaat@ccv.be

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen
Tulpinstraat 75, 3500 Hasselt
✉ secretariaat.higw@bisdomhasselt.be

Hoger Instituut voor Godsdienstwetenschappen
Lemmensberg 1, 3000 Leuven
✉ higw.mechelen@kerknet.be

Protestants-evangelische godsdienst

- **Godsdienstleraar**

Lager en secundair onderwijs (1ste graad)

Kerkelijke opleidingen:

- Instituut Bijbelse Vorming
Heverlee (deeltijds)
- Hoger Instituut voor Godsdienstonderwijs
Brussel (deeltijds)

Reguliere lerarenopleiding BaSO,
keuzevak Protestants-Evangelische Godsdienst:
- UCLL
Leuven

Secundair onderwijs (2de en 3de graad)

Educatieve Master Protestantse Theologie aan:

- Evangelische Theologische Faculteit
Heverlee (voltijds en deeltijds)
- Faculteit Protestantse Theologie en Religiestudies
Brussel (voltijds en deeltijds)

- **Certificaat PEGO**

Houders van een diploma op bachelorniveau (ongeacht de richting) + een pedagogisch diploma kunnen het Certificaat PEGO behalen mits het volgen van een verkorte opleiding theologie.

✉ secretariaat@pego.be

- **Predikant**

Opleiding van minstens 5 jaar op masterniveau

Verenigde Protestantse Kerk in België
Huis van het Protestantisme
Brogniezstraat 44a, 1070 Brussel
Tel. 02510 61 73

✉ info@protestant.link

Federale Synode
Brogniezstraat 46, 1070 Brussel
02510 61 82

Studeren of stage lopen in het buitenland

Een tijd studeren of stage lopen in het buitenland kan in heel wat opleidingen. Vaak loopt dit via het Erasmus+-programma van de Europese Unie.

Waar je naartoe kan, voor hoe lang en in welk jaar van jouw opleiding dit kan, hangt af van je universiteit of hogeschool, je opleiding én het aantal kandidaten. De dienst internationalisering van je hogeschool of universiteit biedt antwoord op je vragen.

Waardevolle ervaring

De resultaten van je Erasmusstudie- of stageperiode worden vertaald in ECTS-credits (European Credit Transfer and Accumulation System). Je buitenlandse ervaring wordt dus erkend als een volwaardig onderdeel van je opleiding. Werkgevers waarderen

internationale ervaring enorm. Je leert problemen oplossen, bouwt zelfvertrouwen op en leert omgaan met verschillen. Vermeld je buitenlandse ervaring dus zeker op je cv.

Inclusief studeren

Het Erasmus Student Network (ESN) en het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO) ontwikkelden het platform inclusivemobility.eu. Je vindt er onder meer praktische informatie over de toegankelijkheid van hogeronderwijsinstellingen.

Niet enkel Erasmus +

Via een andere weg een buitenlandse ervaring opdoen?

Check deze opties bij je hogeronderwijsinstelling.

- De Vlaamse overheid reikt beurzen uit via de Generieke Beurzen en het Priority Country Programma, ASEM WPP, onder andere voor China, Indië, Zuid-Korea en Vietnam.
- De Vlaamse Interuniversitaire Raad financiert reisbeurzen voor Noord-Zuidsamenwerking via VLIR-UOS, Universitaire Ontwikkelingssamenwerking.

Erasmusstage na je studies

Heb je er nog geen 12 maanden Erasmus opzitten als je afstudeert? Dan kan je een Erasmus+-beurs aanvragen voor een buitenlandse stage. Is je hogeschool of universiteit lid van het Flanders Traineeship Platform? Registreer je dan al tijdens je studie. Je moet de stage zelf vinden en voltooien in het jaar nadat je afstudeerde. Vraag ernaar bij je hogeschool of universiteit.

Stagedatabanken zoals Erasmus Intern of Eurodesk Opportunity Finder kunnen van pas komen. Je kan ook contact opnemen met internationale bedrijven en organisaties of de Kamer van Koophandel. Een stagebureau kan heel wat administratie uit handen nemen, al hangt hier een prijskaartje aan vast.

- 🔗 studentsonthemove.be/nl/beurzen
- 🔗 studentsonthemove.be/nl/international-offices
- 🔗 erasmus-plus.ec.europa.eu/nl/opportunities/kansen-voor-particulieren
- 🔗 euroguidance-vlaanderen.be/naar-het-buitenland

Een volledige opleiding volgen in het buitenland

Wil je een volledige opleiding starten aan een buitenlandse instelling voor hoger onderwijs?

De kostprijs en toegankelijkheid hangen af van het gastland, de onderwijsinstelling én de opleiding die je wil volgen. Kijk op de website van de buitenlandse onderwijsinstelling voor info over studiefinanciering, huisvesting... Op studietoelagen.be kan je nagaan of je recht hebt op een studietoelage voor jouw buitenlandse studie.

Zoek je algemene informatie of opleidingen in bepaalde landen? Surf naar de officiële website voor het hoger onderwijs in jouw land van bestemming.

- 🔗 euroguidance-vlaanderen.be/naar-het-buitenland
- 🔗 onderwijskiezer.be/v2/hoger/hoger_buitenland.php
- 🔗 europa.eu/europass/en/learn-europe
- 🔗 onderwijs.vlaanderen.be/buitenland
- 🔗 enic-naric.net
Erkende opleidingen en instellingen voor hoger onderwijs per land
- 🔗 naric.be
Gelijkwaardigheid buitenlands - Vlaams diploma of getuigschrift

Machteld • 23 jaar
student Verpleegkunde

Mijn buitenlandse stage bracht mij talenkennis, zelfvertrouwen en flexibiliteit bij."

Syntra Leren in de praktijk, opleidingen voor doeners

Ben je praktisch aangelegd en wil je graag een beroep of nieuwe vaardigheden leren? Bekijk dan de Syntra-opleidingen. Kies tussen versnelde dagtrajecten van 1 tot maximum 3 jaar in avondonderwijs. Vakmensen en ondernemers die met beide voeten in de praktijk staan, leren je hun kennis en skills: een goede voorbereiding als je een eigen zaak wil starten of een vak wil leren. Syntra biedt meer dan 200 beroepsopleidingen aan. Je volgt les in klassikale trajecten, maar ook via online modules of werkpleklers.

Voltijdse opleiding overdag (1 jaar)

Ben je minstens 18 en op zoek naar een kort en krachtig opleidingstraject om snel aan het werk te kunnen gaan? Bij Syntra stoom je je in gemiddeld 1 jaar klaar om als werknemer of zelfstandige te werken. De opleidingen zijn praktijkgericht en hebben een component werkpleklers, stage of een praktische eindproef. Na 1 jaar behaal je je diploma of getuigschrift al. Jongeren blijven ten laste van de ouders.

Avondopleidingen

Werk je al en wil je een nieuw beroep aanleren? Dan is een avondopleiding van 1 tot 3 jaar iets voor jou. Volg bij Syntra praktijkgerichte opleidingen, gericht op kennis & vaardigheden die je nodig hebt in je beroep.

Duaal leren

Jongeren van 15 tot 25 kunnen kiezen voor duaal leren: 4 dagen per week leer je op de werkvloer in een leerbedrijf, 1 dag volg je les bij Syntra.

Bedrijfsopleidingen

Jezelf professioneel versterken met een bijscholing om je expertise te vergroten, nieuwe kennis en competenties op te doen of verplichte erkenningen te behalen? Je kan kiezen uit + 500 opleidingen.

 syntra.be

Geen paniek als je niet meteen weet wat je wil doen. Geloof in jezelf en begin ergens aan, dan zie je of het je ding is."

Sarah · 28 jaar
patissier, chocolatier, zaakvoerder

Met stages leer je zoveel bij en leg je contacten

Van totaal geen idee ...

"Na het secundair onderwijs had ik totaal geen idee wat ik wilde doen. Omdat ik graag al eens een cake of taart bakte, volgde ik bij Syntra 1 jaar Brood & Banket. Dat beviel me en was superleerrijk. Daarna heb ik stages gedaan bij patisserieën en restaurants, waaronder The Jane en Hof van Cleve. In het begin was het wel hard, ik had het gevoel dat ik niks goed deed. Stage lopen is echt een aanrader, ook al word je niet betaald, je leert zoveel bij en legt contacten. Toen heb ik een 5-tal jaar gewerkt voor patissiers en een chocolatier. De laatste 2 jaar kon ik aan de slag bij The Jane, waar ze me nog kenden van mijn stage."

... naar een eigen zaak

"Vanaf het 5de leerjaar zei ik al dat ik mijn eigen zaak wilde opstarten. En dat deed ik begin 2020, net voor de 1ste coronagolf. Eerst leverde ik taartjes en dessertjes aan restaurants. Toen ook particulieren mijn taartjes wilden kopen, heb ik zelf een kleine website gemaakt. Ik werkte enkel op bestelling en leverde aan huis. Kort daarna leverde ik ook aan een supermarkt. Ik opende een winkel in Leuven, die al snel te klein werd. Er volgde een 2de winkel met gloednieuw atelier waar we alles dagvers maken. Er werken intussen 6 mensen in mijn zaak en 2 flexijobs. Nu hou ik zoveel mogelijk pistes open: we werken voor de horeca, supermarkt en particulieren. Op zaterdag geven we workshops voor zoetekauwen die zelf met bloem, vanille en room aan de slag willen. Dat loopt goed. Ik ben constant druk bezig, het zijn lange dagen, al voelt het niet als werken."

Advies van Sarah

"Laat je niet ontmoedigen als je nog niet weet wat je wil studeren of doen. Ik wist het ook niet, net als zovelen. Het is ook doodnormaal dat je hier stress van kan hebben. Ik zou zeggen: begin ergens aan en zie of het je ding is. Praat met mensen, draai een dag mee in hun zaak, zo krijg je een idee van de job. Bevalt het je niet, probeer iets anders. Zo vind je wel iets dat bij je past. In elk geval: blijf niet bij de pakken zitten. Nog dit: geloof in jezelf en ga ervoor. Doe je eigen ding en laat je niet afschrikken door wat anderen zeggen."

Opleidingen om te starten als zelfstandige

In Vlaanderen

Wil je een eigen zaak starten? In Vlaanderen is het niet nodig om je basiskennis bedrijfsbeheer te bewijzen om een onderneming op te starten. Toch is het aan te raden om je voor te bereiden door een opleiding te volgen. In het secundair volwassenenonderwijs is er een flexibele opleiding Ondernemerschap, met modules waaruit je kan kiezen. Meer info in het centrum voor volwassenenonderwijs (CVO) van je keuze of via onderwijskiezer.be. Ook bij Syntra kan je terecht voor een opleiding.

Het Agentschap Innoveren en Ondernemen, VLAIO, is het aanspreekpunt voor alle ondernemers in Vlaanderen.

 vlaio.be

In Brussel en Wallonië

Wil je in Brussel of Wallonië een zaak starten? Dan heb je - als je geen diploma hoger onderwijs hebt - een getuigschrift basiskennis bedrijfsbeheer nodig. Heb je dat getuigschrift nog niet behaald in het secundair onderwijs? Dan kan je in het volwassenenonderwijs de opleiding Bedrijfsbeheer volgen. Je kan ook examens afleggen bij de Centrale Examencommissie.

 economie-werk.brussels/centrale-examencommissie

Bijkomende voorwaarden om te starten

Voor sommige zelfstandige activiteiten heb je een vergunning nodig of zijn er bijkomende voorwaarden, zoals een bewijs van beroepsbekwaamheid. Dat heb je enkel nodig voor Brussel en Wallonië. Informeer je bij de instanties hieronder. Je kan er ook terecht voor begeleiding en advies.

 vlaio.be/nl/begeleiding-advies/start
(voor Vlaanderen)

 1819.brussels/nl
(voor Brussel)

 1890.be
(voor Wallonië)

Maxime startte zijn eigen zaak

Werken doet deugd

Ik wou altijd al verder studeren én ondernemen, dus volgde ik de richting Economie-Talen. Na het 1ste jaar Handelswetenschappen heb ik die droom bijgeschaafd: ik stopte met studeren en begon meteen mijn eerste eigen bedrijf: auto's reinigen. Mijn ouders begrepen het niet. Geslaagd voor je eerste jaar unief, en toch stoppen? Waarom zou je dat doen?

Ik wist duidelijk waarom. In het weekend werkte ik in een bakkerij, en dat was een fantastische ervaring in een fantastische omgeving. Ik heb er geleerd wat het is om met mensen te werken. En hoe fantastisch werken kan zijn. De bakkerij werd een 2de thuis. Toen ik daar vertelde dat ik niet wilde studeren maar werken, steunden zij me voor de volle 100%. Ik ben hen dankbaar, want zonder al die uren in de bakkerij zou ik niet weten hebben hoeveel deugd werken kan doen.

Business angel

Bakker worden leek me wel iets, maar dan zou ik toch nog moeten studeren en veel investeren. Met mijn eigen kapitaal – dat ik had opgebouwd met het oplappen en verkopen van brommertjes

– zou ik er niet komen. Ik wilde nu starten, en deed dat ook. In een tentje in de tuin begon ik keihard te werken. Textiel reinigen werd mijn *core business*. Ik had het geluk de juiste mensen rondom mij te hebben en ben in mijn opzet geslaagd: mijn bedrijf groeit. Ik wil verder groeien, misschien samenwerken met schoolinstellingen en de textielsector op mijn manier veranderen. En op termijn? Dan wil ik graag jongeren en mensen helpen die net beginnen ondernemen, als investeerder of business angel. Mensen helpen is altijd mijn focus.

Advies van Maxime

Maak vooral je eigen keuzes. Leer al doende en maak fouten. Wie ben jij en wat wil jij doen? Je hoeft de anderen niet te volgen, maar doe je eigen ding. Zoek naar wat je zelf leuk vindt, en toets het af bij je dichtste vrienden. Informeer je over wat kan, kijk goed rond en ontdek wat er bij je past. Waar krijg je complimenten over?

Maxime · 24 jaar
zaakvoerder textielsector

Ondernemerschap is het mooiste
wat er is. Je hebt impact.”

Verder studeren in het secundair onderwijs

Wist je dat je ook in het secundair onderwijs extra opleidingen kan volgen na je 6de jaar? Je kan kiezen voor een 7de jaar dat je voorbereidt op een studie in het hoger onderwijs of een 7de jaar dat je voorbereidt op de arbeidsmarkt.

3de graad beroepssecundair onderwijs

7de jaar gericht op instroom op de arbeidsmarkt

Wat? Een gespecialiseerde opleiding

Bereidt je voor op: de arbeidsmarkt

Focus: praktijkvakken en stages, algemene vorming

Duur: 1 jaar

Geslaagd? Je behaalt een diploma secundair onderwijs of een studiegetuigschrift (afhankelijk van je vooropleiding).

Voorwaarde? Je kan starten als je je studiegetuigschrift van het 2de leerjaar van de 3de graad hebt behaald in het studiegebied waarin je je verder wil specialiseren. Bij een keuze voor een ander studiegebied beslist de toelatingsklassenraad of je kan starten. Bij sommige 7de jaren zijn er specifieke bijkomende toelatingsvoorwaarden waar je aan moet voldoen.

7de jaar gericht op het hoger onderwijs

Wat? Een algemene opleiding

Bereidt je voor op: (professionele) bacheloropleidingen

Focus: algemene vorming

Duur: 1 jaar

Geslaagd? Je behaalt een diploma secundair onderwijs.

Voorwaarde? Om te mogen starten, heb je een studiegetuigschrift van het 2de leerjaar van de 3de graad of een diploma secundair onderwijs nodig.

7de jaar technisch en kunstsecundair onderwijs

Wat? Een gespecialiseerde opleiding

Bereidt je voor op: de arbeidsmarkt

Focus: specialisatie binnen je studiegebied

Duur: 1 jaar of 2 semesters. Je kan op 1 september of 1 februari starten. Ga dit na bij je school.

Geslaagd? Je behaalt een certificaat.

Voorwaarde? Je kan starten als je je diploma secundair onderwijs hebt behaald in het studiegebied waarin je je verder wil specialiseren. Bij een andere keuze beslist de toelatingsklassenraad of je kan starten. Bij sommige 7de jaren zijn er specifieke bijkomende toelatingsvoorwaarden waar je aan moet voldoen.

Tom • 19 jaar

volgen de Se-n-Se-opleiding
Agro- en groenbeheer

Pieter • 19 jaar

“

Extra praktijkervaring kunnen opdoen en de kans om stage te lopen in het buitenland, deed ons kiezen voor een zevende jaar in het secundair onderwijs.”

Een opleiding volgen in het volwassenenonderwijs

In een centrum voor volwassenenonderwijs (CVO) kan je kiezen uit een brede waaier van opleidingen uit 50 studiegebieden. Je kan er terecht voor ICT-opleidingen, taalopleidingen en beroepsopleidingen op het niveau van het secundair onderwijs.

7de jaar in het algemeen secundair onderwijs en kunstonderwijs

7de jaar gericht op het hoger onderwijs

Wat? Een voorbereiding op het hoger onderwijs
Bereid je voor op: opleidingen in het hoger onderwijs met een toelatingsvoorwaarde (zoals een toelatingsexamen)

Focus: specifieke (voor)kennis en vaardigheden die niet aan bod kwamen in jouw studierichting in het secundair

Duur: 1 jaar

Geslaagd? Je behaalt een attest.

Voorwaarde? Om te mogen starten, heb je een diploma secundair onderwijs nodig.

Een 7de jaar volg je in een school voor secundair onderwijs. Inschrijven is gratis.

Wat studeer je waar?

 onderwijskiezer.be/secundair

Het diverse aanbod van het volwassenenonderwijs is erg flexibel georganiseerd. Je kiest zelf op welk ritme je studeert: je kan zowel overdag als 's avonds les volgen. Sommige modules volg je volledig in het centrum, voor andere combineer je contactmomenten met zelfstandig werk thuis of in een open leercentrum.

Ook duaal leren en andere vormen van werkplekleren, waarbij je een deel van de opleiding op één of meerdere werkplekken volgt, is soms mogelijk. Als je al een opleiding volgde of werkervaring hebt, kan het centrum je een vrijstelling geven voor 1 of meerdere modules.

Het volwassenenonderwijs reikt erkende studiebewijzen uit. Je ontvangt een certificaat na het succesvol beëindigen van een opleiding en een deelcertificaat voor een module. CVO's die erkend zijn als testcentrum, kunnen je eerder verworven competenties (EVC's) omzetten in een bewijs van beroepskwalificatie, een bewijs van deelkwalificatie of een bewijs van competenties.

Ontdek het aanbod op:

 volwassenenonderwijs.be

NAAR DE ARBEIDSMARKT

**Wil je na het secundair onderwijs
meteen aan het werk?**

**Vind meer info over beroepssectoren,
diensten en organisaties die je op weg
kunnen helpen.**

62
VDAB

65
Beroepssectoren

66
Werken in het buitenland

Op naar je eerste job

Bijna of pas afgestudeerd? Op zoek naar je eerste job? Hier lees je hoe je dat doet. En hoe je een werkgever ervan overtuigt dat jij de geknipte kandidaat bent, zelfs zonder werkervaring.

vdab.be

Schrijf je in als werkzoekende op vdab.be

Dit kan vanaf januari van je laatste schooljaar.

3 voordelen van een snelle inschrijving:

- 1 Je bereikt duizenden werkgevers: publiceer je cv in de cv-databank.
- 2 Je krijgt jobsuggesties.
- 3 Je beroepsinschakelingstijd, de wachttijd voor je uitkering, start zodra je je studies beëindigd hebt.

Zet je sterke punten in de kijker

Een leuke job vinden zonder echte werkervaring? Ook jij kan scoren bij werkgevers door je sterke punten in de verf te zetten op je cv.

Ben je leider in een jeugdbeweging? Of doe je vrijwilligerswerk? Dat bewijst dat je initiatief durft te nemen en verantwoordelijk bent. Zit je in een sportclub? Dan ben je vast een teamplayer of ambitieus.

Doe nu al ervaring op

Een studentenjob, een stage of vrijwilligerswerk in een bedrijf dat je interessant vindt, is een goede start. Schoolprojecten en reizen tellen ook als ervaring.

Spreek je netwerk aan

Je familie, vrienden en kennissen zijn extra troeven in de zoektocht naar je eerste job. Laat hen weten dat je beschikbaar bent. Heel wat vacatures worden via via ingevuld.

Doe de jobtest

Weet je nog niet welke job bij je past? Doe deze korte jobtest en laat je inspireren.

 vdab.be/welke-job-past-bij-me

Online sollicitatiecoaching

Wil je je brief of cv laten nalezen, je sollicitatiegesprek oefenen of heb je een sollicitatievraag? De online sollicitatiecoaches helpen je.

 vdab.be/sollicitatiecoaching

Check de vacatures

In de VDAB-databank vind je duizenden jobs. Bewaar je zoekopdracht en vink aan dat je nieuwe jobs wil ontvangen via mail. Handig en snel.

 vdab.be/jobs

Gratis online cursussen en workshops volgen?

 vdab.be/opleidingen

 vdab.be/jongeren

Lerares werd marketeer

Ik heb een diploma leerkracht lager onderwijs en een diploma bedrijfsmanagement op zak. In mijn laatste opleiding vond ik het luikje Marketing ontzettend interessant. Daar wilde ik graag verder in groeien. Na een postgraduaat Digitale Marketing, was ik helemaal gebeten door SEO (Search Engine Optimisation - aka snel gevonden worden in Google). Dat is nu ook het hoofdonderdeel van mijn job.

Mijn job bestaat uit het zo goed mogelijk (organisch) vindbaar maken van websites en digitale platformen. Zoekmachines hanteren uiteenlopende 'regels' (lees: een algoritme) waar een website aan dient te voldoen om hoog en goed te scoren in hun zoekresultaten. Ik moet dus heel goed op de hoogte blijven en blijven experimenteren met wat werkt en wat niet. Met die kennis help ik klanten bij het inrichten van hun nieuwe website. Ik help hen de brug te maken tussen hun verhaal en de klanten, door middel van specifieke content.

*"The sky is the limit
in de digitale sector."*

Astrid • 29 jaar
digital marketeer

In mijn sector is het belangrijk om steeds een open blik te behouden, te blijven zoeken naar nieuwe manieren om je doel te bereiken. *The sky is the limit* in de digitale sector.

Advies van Astrid

Doe niet per se waar je goed in bent, maar wat je graag doet. Vind je een combinatie van de twee? Dan heb je het beste van beide werelden. Beter kan het niet worden.

Gaan werken was de beste beslissing ooit

Praktisch is perfect

Wat een wever doet? Zorgen dat de weefmachines blijven draaien en dat er productie is. Elke wever is verantwoordelijk voor 16 machines. Is er een breuk aan een draad? Dan herstel je die. Valt de machine stil? Dan vind je het probleem en los je het op. Oplossingen vinden voor wat misloopt, de zaken goed laten draaien: daar haal ik voldoening uit.

Voor het laatste jaar in het secundair onderwijs stapte ik over naar het bso. Mijn leerkracht vond een goeie stageplek voor mij en ik was verkocht. Had ik die overstap al maar veel eerder gemaakt. Ik voelde dat ik graag werk, de handen uit de mouwen wil steken. Dat ontdekte ik tijdens stages en merk ik hier elke dag.

Carrière uitbouwen

Aandraaien, weven, schranken... Ik doe alles in mijn job graag. Werken met de weefmachines vind ik rustgevend. En het is nooit saai: ik ben 'op mijn gemak', maar moet ook de hele dag doorwerken. Perfect voor mij.

Ik heb niet gestudeerd aan een hogeschool of universiteit, ik ben onmiddellijk aan mijn carrière beginnen bouwen. Dankzij mijn stages was ik na 3 maanden al helemaal mee. Je kan al werken, je hebt de praktische ervaring. Gaan werken was de beste beslissing ooit.

Advies van Andres

Het belangrijkste is: goed overwegen welke kant je uit wil. Je kan altijd veranderen van job of studie. De juiste plek vinden is belangrijk. Wat of waar die is voor jou, dat voel je.

Gaan werken was de beste beslissing ooit."

Andres · 18 jaar wever

Wat zijn beroepssectoren?

In welke sector wil je werken?

Bedrijven en organisaties zijn verdeeld in sectoren. Denk aan de bouw- of banksector, de zorg of de horeca. Ze zijn elk op hun eigen manier georganiseerd, met hun typische afspraken, verloning, verlofdagen ... Misschien heb je al een idee van de sector waarin je wil werken? Je kan contact opnemen met een sectorconsulent. Die vertelt je welke jobs en beroepen er zijn in de sector en welke opleidingen je daar best voor volgt.

Check het overzicht van alle sectoren in Vlaanderen en vind nuttige links.

 onderwijskiezer.be/v2/beroepen/beroep_sectoren.php

Werken in het buitenland

Mag dat?

Als EU-burger heb je het recht om werk te zoeken in een ander EU-land, daar te wonen en te werken zonder een werkvergunning. Ook als je er niet meer werkt, mag je in het land verblijven. EU-burgers hebben het recht op dezelfde behandeling als burgers van dat land op vlak van werk, arbeidsomstandigheden en alle andere sociale en fiscale voordelen. Ook personen die de nationaliteit van Liechtenstein, Noorwegen, IJsland of Zwitserland hebben, mogen vrij reizen, wonen en werken in de EU. Een visum, verblijfsvergunning of werkvergunning heb je niet nodig.

ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=25&langId=nl

Om in een land buiten de Europese Economische Ruimte of EER (de EU + Liechtenstein, Noorwegen, IJsland) of Zwitserland te kunnen werken, moet je meestal een visum, verblijfsvergunning en arbeidskaart aanvragen. Elk land heeft zo zijn eigen regels, dus zoek dit goed uit. Informeer je bij de ambassade van het land waarin jij interesse hebt.

Ben je geen onderdaan van Europa en wil je in een land van de EER of Zwitserland werken, dan heb je een arbeidskaart nodig. Via de ambassade vind je meer info.

diplomatie.belgium.be

Een job zoeken

VDAB en Actiris maken je wegwijs in buitenlandse jobs en praktische zaken. Blijf je binnen Europa, informeer je dan bij EURES, het Europese jobnetwerk. Heb je interesse in grensarbeid, dan kan je terecht bij een Grensinfopunt. Je kan ook op zoek gaan naar jobs bij buitenlandse instellingen of bedrijven, of bij een multilaterale organisatie (EC, UNICEF, VN ...). Kijk of hun website vacatures vermeldt, en volg hun socials.

vdab.be/internationaal/jobs

actirisinternational.be

ec.europa.eu/eures

europa.eu/europass/nl

europass-vlaanderen.be

Een Europass-profiel, cv en motivatiebrief kunnen je helpen om je ervaring, competenties en kwalificaties duidelijk te maken binnen Europa.

europa.eu/europass/nl

Stage in het buitenland

Met het Flanders Trainee Programme FTP helpt de Vlaamse overheid om de kosten te verlichten voor een stage bij een multilaterale organisatie. Op Instagram kan je FTP-stagiaires volgen.

Het project 'Erasmus voor jonge ondernemers' geeft je de kans om te leren van ervaren ondernemers van kleine bedrijven in een van de deelnemende landen.

Ook het Prince Albert Fund en de provincie West-Vlaanderen bieden beurzen voor buitenlandse stages.

Ben je werkzoekend en woon je in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? Dan kan je stage lopen in een ander Europees land via het Eurodyssee programma of Xperience Europe.

- fdfa.be/nl/ftp
- erasmus-entrepreneurs.eu
- princealbertfund.be
- west-vlaanderen.be/subsidies/internationaal-subsidiereglement
- actiris.brussels/nl/burgers/werken-buiten-brussel/een-project-in-europa
- euroguidance-vlaanderen.be/naar-het-buitenland

Vrijwilligerswerk

Via het European Solidarity Corps kan je 2 tot 12 maanden als vrijwilliger meewerken in een non-profit organisatie. Elke deelnemer heeft nadien recht op een Youthpass, een Europees deelnamecertificaat dat aantoont wat je zoal hebt bijgeleerd. Blijf je liever in België? BELJ is een programma waarmee je als vrijwilliger aan de slag gaat in een organisatie in de Franstalige of Duitstalige gemeenschap. Alleen, met 2 of met 3.

- europeansolidaritycorps.be
- youthinaction.be/youthpass
- bel-j.be
- volunteercorrect.nl
- gostrange.be

Klaar om te vertrekken?

Op kamiel.info vind je wat je moet doen om administratief in orde te zijn voordat je naar het buitenland vertrekt. Je vindt er alles over kinderbijslag (Groep pakket), ziekteverzekering, beroepsinschakeltijd, uitkeringen, belastingen, reis- en verblijfsdocumenten.

Vlamingen in de Wereld helpt je bij jouw emigratieplannen met tips en tricks, contacten in je nieuwe thuisland en advies van een wereldwijde community.

- kamiel.info
- viw.be

Femke volgt haar gevoel

Niet te saai, graag

Het aso was me te theoretisch. Vanaf het 2de jaar in het secundair volgde ik daarom Sociaal-Technische Wetenschappen. Die richting was me op het lijf geschreven. Ik kreeg er theorie, maar ook veel praktijkgerichte vakken. Je wordt er voorbereid op werken in de sociale sector, en dat wilde ik altijd al. In de 3de graad, na stages in de gehandicaptenzorg in de richting Jeugd- en Gehandicaptenzorg, koos ik voor de specifieke opleiding Opvoeding-begeleiding. Helemaal mijn ding. En toch kriebelde het nog... ik wilde nog verder studeren. De bacheloropleiding Orthopedagogie met daarna de verkorte leerroute Maatschappelijk Werk sloten helemaal aan bij wat ik al kende. En nog belangrijker: het bleef vernieuwend en interessant.

Energie

Na mijn studies ging ik onmiddellijk aan de slag bij het OCMW als maatschappelijk werker. Dit is nog altijd wat ik wil. Het is een afwisselende job, dankzij de verschillende disciplines waar we ons in specialiseren. Woonbegeleiding en schuldbemiddeling, dat betekent: oplossingen zoeken voor heel brede hulpvragen, mensen helpen en uitgedaagd worden. En dat in een werkrooster dat ik goed kan combineren met mijn gezinsleven.

Maar bovenal: mijn job geeft me voldoening en energie. Ik kan stabiliteit creëren en organiseren, individuele gesprekken voeren, multidisciplinair overleggen, ... en dat in een sterk team. De administratieve last en deadline-stress neem ik er daarom graag bij. Mensen helpen en hen daardoor kracht en energie geven, daar doe ik het voor.

Advies van Femke

Studeer voor wat je wil doen en werk ervoor - maar laat je niet vastzetten. Niets hoeft het einddoel te zijn. Proef van verschillende ervaringen in het bredere werkveld, dan weet je wat er echt bij je past. En weet: je kan levenslang leren. Op de werkvloer en daarbuiten.

Laat je niet tegenhouden door je aso-, tso- of andere achtergrond. Motivatie is de sleutel tot de toekomst die jij wil.

Femke · 26 jaar
maatschappelijk werker

Laat je niet tegenhouden door je aso-, tso- of andere achtergrond."

Stage leidde naar een job

Tijdens zijn CVO-opleiding van 4 maanden tot keukenmedewerker liep Noman stage bij een feestzaal. En dat viel zo goed mee voor beide partijen dat Noman er vast in dienst kwam en intussen de rechterhand van de chef-kok is. In de feestzaal ontvangen ze tot 600 personen en dat geeft uiteraard heel wat werk en organisatie in de keuken. Noman focust zich op de warme gerechten en zorgt ervoor dat die piekfijn in orde zijn.

Wat Noman minder leuk vindt aan zijn job?

Niks eigenlijk. Ook niet de afwas en het poetsen? Daar zorgen zijn collega's voor. In de horeca is het natuurlijk altijd hard werken en veel weekendwerk.

Wat Noman belangrijk vindt?

Op tijd op je werk aankomen, vriendelijk zijn en de handen uit de mouwen steken.

Advies van Noman

Als je geen zin hebt om te studeren, kan je een korte opleiding volgen en een job zoeken.

In de horeca is het hard werken en veel weekendwerk. Geen probleem als je zoals ik van aanpakken weet."

Noman • 21 jaar
keukenmedewerker

WOORDENLIJST

A

Academische bachelor p. 26, 39
Afstandsonderwijs p. 36
Artistieke toelatingsproef p. 29
Avondopleiding p. 54
Audiovisuele en beeldende kunst p. 29

B

Bacheloropleiding p. 24, 25, 26, 29, 32, 36, 39
Banaba p. 4, 25
Bijtscholing p. 5, 54
Brandweer p. 48
Bedrijfsbeheer p. 56
Beroepssectoren p. 65
Beurzen p. 53, 67
Beursstudent p. 40
Bijzonder statuut p. 13

C

CLB p. 18
CLB-chat p. 18
Columbus p. 16
Creditcontract p. 36
CVO p. 56, 59

D

Defensie p. 50
Diplomacontract p. 30
Diplomavooraarde p. 25
Doctoraat p. 26

E

ECTS-credits p. 52
Educatieve graduaatopleiding p. 39
Educatieve bacheloropleiding p. 39
Educatieve masteropleiding p. 39
Examens p. 29
Examencontract p. 31, 36
Explorer p. 17

G

Graduaatopleiding p. 24

H

Hogeronderwijsregister p. 43

I

Inclusief hoger onderwijs 34, 52
Inclusivemobility.eu p. 35, 52
Inschrijvingsgeld p. 40
I-Prefer p. 11, 17
I-Study p. 11, 17

J

Jobtest p. 62

K

Knelpuntberoep p. 17

L

Leerlingenbegeleiding p. 18
Leerkrediet p. 30
Leerwinkel p. 19
Lerarenopleiding p. 29, 39
Luchtvaart p. 46

M

Masteropleiding p. 26
Manama p. 4, 26
Muziek en podiumkunsten p. 29

N

NARIC-Vlaanderen p. 36, 53

O

Onderwijskiezer p. 17
Open Universiteit p. 36
Opleidingsonderdeel p. 30, 32, 36

P

Piloot p. 46
Politie p. 46
Professionele bachelor p. 4, 25

S

Schakelprogramma p. 26
School of Arts p. 24, 25, 26, 42
Se-n-se, secundair na secundair p. 58
Sectoren p. 65
Sectorconsulent p. 65
SID-IN Studie-informatiedagen p. 12
SIHO, Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs p. 34
Sollicitatiecoaching p. 62
Starttoetsen p. 29
Starten als zelfstandige p. 54, 56
Studentenvoorzieningen p. 40
Studiefinanciering p. 40
Studiekosten p. 40
Studielening p. 40
Studiepunten p. 24, 25, 26, 30, 36
Studietoelage p. 40
Syntra p. 54, 55

T

Toelatingsexamen p. 29, 59
Toelatingsvoorwaarden p. 13, 24, 25, 26, 29, 58

U

Uniformberoepen p. 46
Universitaire bacheloropleidingen p. 29

V

Vdab p. 62
VLIR p. 53
Vorbereidingsprogramma p. 26, 31
Vrijwilligerswerk.be p. 8, 62, 67

Z

Zelfstandige p. 54
7de jaar p. 58

Colofon

Dit magazine kwam tot stand dankzij de samenwerking tussen de afdeling Communicatie en de afdeling Levenslang Leren van het Departement Onderwijs en Vorming met: Agentschap Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS), Onderwijskiezer.be, VCLB, CLB GO!, Vlaamse Interuniversitaire Raad, Vlaamse Hogescholenraad en Euroguidance Vlaanderen @EPOS vzw.

Fotografie

Aangeleverd door: AP Hogeschool, Erasmushogeschool Brussel, HOGENT / skinn branding agency, Hogere Zeevaartschool, Hogeschool PXL, Hogeschool VIVES, Howest, LUCA School of Arts, Thomas More, KU Leuven – Rob Stevens, UHasselt – Liesbeth Driessen, Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent, VUB Belgian Federal Police, Campus Vesta, Defensie, In the air – Snapshots by A, Leerwinkel, Syntra AB, VDAB.

Iconen

Merkbeleid (The Oval Office)

Coördinatie en eindredactie

Departement Onderwijs en Vorming, afdeling Communicatie
Baukje Vanthournout & An De Busser

Redactieraad

Maarten Bresseleers, Bram Deeren, Christine Goethals, Nina Mares, Viona Raymaekers, Katelijn Van Aversaet, Karen Vandenbeck, Pascal Van Geit, Ingrid Van Oost, Jean-Marie Van Steenwinckel & Joke Verlinden

Grafische vormgeving

Departement Onderwijs en Vorming, afdeling Communicatie
Guy Adam

Verantwoordelijke uitgever

Ann Verhaegen, Secretaris-generaal
Vlaamse overheid
Departement Onderwijs en Vorming
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Druk

print.vlaanderen

Depotnummer

D/2023/3241/169

Tips, vragen of opmerkingen over deze brochure?

Mail ons op sidin@vlaanderen.be.

Copyright

Niets uit deze brochure mag worden gekopieerd of op andere wijze worden verspreid zonder uitdrukkelijke toestemming van de redactie

WOW!

Zet je
gaming
skills om
in een
job

Het kan met onze begeleiding,
opleidingen en jobs.

Samen sterk voor werk

VDAB

WELKOM OP DE SID-IN

Begin 2024 kan je de Studie-informatiedagen of SID-ins bezoeken. Je kan er praten met studenten, docenten en professionals. Stel er al je vragen over opleidingen, beroepen of je grenzen verleggen naar het buitenland.

Waar en wanneer?

KLASSIKAAL BEZOEK

donderdag
vrijdag

van 9 tot 16 uur

VRIJ BEZOEK

zaterdag

van 10 tot 16 uur

LEUVEN

Brabantthal, Brabantlaan 1, 3001 Leuven
van donderdag 11 tot en met zaterdag 13 januari 2024

GENT

Flanders Expo - Hal 8, Maaltekouter 1, 9051 Gent
van donderdag 25 tot en met zaterdag 27 januari 2024

GENK

Limburghal - Hal A en B, Jaarbeurslaan 6, 3600 Genk
van donderdag 1 tot en met zaterdag 3 februari 2024

KORTRIJK

Kortrijk Xpo - Hal 4, Doorniksesteenweg 216, 8500 Kortrijk
van donderdag 8 tot en met zaterdag 10 februari 2024

ANTWERPEN

Antwerp Expo - Hal 4, Jan Van Rijswijcklaan 191, 2020 Antwerpen
van donderdag 22 tot en met zaterdag 24 februari 2024

 [sidin.be](https://www.sidin.be)